

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA

Japonská autorská literatura pre deti a mládež v českom a slovenskom preklade

Japanese authors' literature for children and youth in Czech and Slovak translation

OLOMOUC 2019 Mária Liptáková

Vedúci diplomovej práce: **Prof. Zdeňka Švarcová, Dr.**

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a uviedla všetky použité pramene a literatúru.

V Olomouci dňa

.....

Podpis

ANOTÁCIA

Počet strán: 64

Počet znakov (vrátane medzier): 115 451

Počet titulov použitých prameňov a literatúry: 34 (vrátane elektronických zdrojov)

Kľúčové slová: literatúra pre deti a mládež, japonská detská literatúra, japonská autorská literatúra pre deti a mládež, Anno Micumasa, Anno Masaičiró, Cuboi Sakae, Imae Jošitomo, Inui Tomiko, Jamanaka Hisaši, Kójama Jošiko, Tačihara Erika

Cieľom práce je uviesť do problematiky japonskej autorskej literatúry pre deti a mládež. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá – úvodná kapitola obsahuje charakteristiku detskej literatúry vo všeobecnosti. Stručne definuje jej základné prvky (témy, žánre, formy), jej význam a funkciu, ale tiež recipienta, ktorému je určená. Druhá kapitola sa zaoberá históriou vzniku japonskej detskej literatúry zhruba od obdobia Edo (1603 – 1868), cez obdobie po 2. svetovej vojne, kedy sa začala postupne formovať japonská autorská literatúra pre deti a mládež, až po súčasnosť. Tretia kapitola obsahuje biografie vybraných japonských autorov, ktorí sa literárnej tvorbe pre deti a mládež venovali/venujú primárne alebo sekundárne. V poslednej – štvrtej kapitole sú charakterizované a analyzované niektoré z diel autorov, uvedených v predchádzajúcej kapitole.

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada pod'akovala pani profesorku Zdeňke Švarcovej, Dr. za jej čas, trpezlivosť, všetky cenné rady a povzbudivé slová, ktoré mi veľmi pomohli pri písaní tejto práce.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 LITERATÚRA PRE DETI A MLÁDEŽ – VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA..	11
1.1 Definícia.....	11
1.2 Veková kategorizácia.....	16
1.3 Význam a funkcia	17
2 HISTORICKÝ VÝVOJ LITERATÚRY PRE DETI A MLÁDEŽ V JAPONSKU....	19
2.1 Obdobie Edo (1603 – 1868).....	19
2.2 Obdobie Meidži (1868 – 1912).....	20
2.3 Obdobie Taišó (1912 – 1926)	22
2.4 Obdobie Šówa (1926 – 1989)	24
2.5 Obdobie Heisei (1989).....	34
3 JAPONSKÍ AUTORI LITERATÚRY PRE DETI A MLÁDEŽ	38
3.1 Anno Micumasa a Anno Masaičiró	38
3.2 Cuboi Sakae	40
3.3 Imae Jošitomo	41
3.4 Inui Tomiko	42
3.5 Jamanaka Hisaši.....	44
3.6 Kójama Jošiko.....	45
3.7 Tačihara Erika.....	45
4 CHARAKTERISTIKA A ANALÝZA VYBRANÝCH DIEL	47
4.1 Predškolský vek a mladší školský vek.....	47
4.1.1 ANNO MICUMASA a ANNO MASAIČIRÓ: Pohádka z cukřenky.....	47
4.1.2 IMAE JOŠITOMO: poviedky	48
4.1.3 INUI TOMIKO: Tučniačatá Puk a Kuk	49
4.1.4 INUI TOMIKO: Eskymáček Tajaut a medvědi.....	51
4.1.5 JAMANAKA HISAŠI: Profesor Kurama vynálezcom	52
4.1.6 TAČIHARA ERIKA: Skřítkové a strašidla.....	53
4.2 Stredný a starší školský vek.....	54
4.2.1 CUBOI SAKAE: Dvadsaťštyri očí.....	54
4.2.2 KÓJAMA JOŠIKO: Příběh dívky Ariko	55

ZÁVER	57
RESUMÉ	58
ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY	59

Edičná poznámka

V prepise japonských mien a názvov do latinky používam slovenskú transkripciu, s výnimkou niektorých zdrojov uvedených v bibliografii, v ktorých je zachovaná pôvodná anglická transkripcia. V poznámkach pod čiarou je transkripcia mien autorov publikácií/článkov použitá zhodne s transkripciou uvedenou v zozname bibliografie nachádzajúcom sa na konci práce.

Všetky japonské mená uvádzam tradičným japonským spôsobom, t.j. najprv priezvisko a potom vlastné meno. Mená sú, podľa potreby, deklinované. V biografiách sú mená jednotlivých japonských autorov uvedené aj v pôvodnej japonskej verzii. Rovnako je tomu tak aj pri názvoch analyzovaných diel. Ak nie je uvedené inak, názvy diel preložila do slovenčiny autorka práce.

Japonské a iné cudzojazyčné výrazy (s výnimkou miestnych názvov, názvov inštitúcií a pomenovaní historických období) sú písané kurzívou. Japonské termíny sú tiež doplnené prepisom v znakoch.

V poznámkach pod čiarou sú zdroje citácií uvedené v skrátenej podobe – meno autora, rok vydania publikácie/článku a číslo strany. V prípade zdrojov z internetu sú uvedené len hypertextové odkazy na stránky, z ktorých boli informácie čerpané.

ÚVOD

Určite sa nebudem mýliť, keď budem tvrdiť, že literatúra pre deti a mládež tvorí významnú súčasť literárnej tvorby každej krajiny. Veď kvalitné literárne dielo dokáže nielen formovať charakter človeka, prehľbovať jeho vedomosti, rozvíjať jeho kognitívne procesy, ale v prvom rade ponúka zmysluplný a obohacujúci spôsob oddychu a zábavy.

Avšak vznik detskej literatúry, ako špeciálneho typu literatúry, a taktiež získanie si svojho dôležitého postavenia v rámci literárnej tvorby, má pomerne mladé korene. V minulosti boli totiž deti pokladané za akýchsi „malých dospelých“, a preto sa nepovažovalo za nutné tvoriť literatúru určenú špeciálne pre ne.¹ Až po uvedomení si špecifik detského recipienta, nastal aj v literárnej tvorbe významný obrat. A tak sa postupne začali objavovať diela, ktoré zohľadňovali potreby a záujmy mladých čitateľov. Na Západe (Európa, USA) prišlo k tejto zmene o niečo skôr, v Japonsku až na konci 19. storočia. Veľkú zásluhu na tom mala práve západná detská literatúra.²

Avšak začiatky dejín japonskej autorskej literatúry pre deti a mládež, v pravom slova zmysle, možno datovať až do obdobia po skončení 2. svetovej vojny.

Väčšina japonských diel určených deťom a mladým, ktorým je dodnes pripisovaná vysoká kvalita a atraktivnosť a sú populárne i v súčasnosti, bola napísaná v priebehu 60. a 70. rokov minulého storočia.³

Práca ponúka (vzhľadom na obmedzenosť dostupných informačných zdrojov) stručný prehľad dejín vzniku a vývoja japonskej literatúry určenej deťom a mládeži, s dôrazom na vznik autorskej literatúry. Okrem toho obsahuje biografie niekoľkých japonských autorov, ktorí písali/píšu, primárne alebo sekundárne, diela určené mladému publiku. Niektoré z ich diel sú následne charakterizované a analyzované v ďalšej kapitole práce. Podmienkou výberu konkrétnych autorov (a následne ich diel) bola dostupnosť knižného vydania, minimálne jedného z ich diel, v českom alebo slovenskom preklade. Toto kritérium som si stanovila preto, lebo bolo mojím zámerom predstaviť v práci také diela, ktoré si bude môcť prečítať v rodnom jazyku (a tým sa zároveň aj oboznámiť s týmto druhom japonskej literárnej tvorby) český aj slovenský čitateľ. Všetko sú to diela, ktoré v Japonsku vznikli v 50. – 80. rokoch 20. storočia,

¹ Stewig, 1988, s. 2.

² Wakabayashi, 2008, s. 227.

³ <https://afcc.com.sg/2016/page/country-of-focus-japan/>

avšak vďaka „univerzálnosti“ spracovávaných tém – teda takých, ktoré nie sú kultúrne ohraničené a sú zrozumiteľné pre široké publikum recipientov (ríša zvierat, fantastické bytosti, mladí hrdinovia) – väčšiny z nich, môžu zaujať aj súčasného mladého recipienta (japonského aj západného).

Dôvodom absencie diel súčasných japonských autorov detskej literatúry v mojej práci je práve ich nedostupnosť v českom alebo slovenskom jazyku.

V minulosti sa prekladom japonskej detskej literatúry venoval český japanológ a prekladateľ Ivan Krouský (1933 – 2007), ktorý často spolupracoval s českým spisovateľom Zdeněkom K. Slabým (1930). Na Slovensku to bol zase spisovateľ a prekladateľ Viktor Krupa (1936). Žiaľ, v súčasnosti sa prekladom tejto časti japonskej literatúry už nikto (alebo zatiaľ nikto) aktívne nevenuje.

Prameňmi pre analýzu boli nasledujúce literárne diela: *Pohádka z cukřenky* (Anno Micumasa, Anno Masaičiró), poviedky (Imae Jošitomo), *Tučniáčatá Puk a Kuk* (Inui Tomiko), *Eskymáček Tajaut a medvědi* (Inui Tomiko), *Profesor Kurama vynálezcem* (Jamanaka Hisaši), poviedky (Tačihara Erika), *Dvadsaťštyri očí* (Cuboi Sakae), *Příběh dívky Ariko* (Kójama Jošiko). Diela sú rozdelené podľa vekových kategórií, pre ktoré sú primárne určené (táto informácia je často uvedená v knižných vydaniach diel) – ide o vekovú kategóriu predškolský vek a mladší školský vek (3 – 9 rokov) a vekovú kategóriu stredný a starší školský vek (9 – 16 rokov).⁴

V procese analýzy som si, okrem dejovej línie, všimla predovšetkým spracovávanú tému, postavy – hlavného/hlavných protagonistov, prípadne aj vedľajších hrdinov príbehu, s ktorými sa môže mladý recipient identifikovať. Ďalej prvky, ktoré by recipienta na diele mohli upútať (vďaka ktorým by po diele siahol), prípadne naopak, prvky, ktoré by ho mohli odradiť alebo by v diele mohli pôsobiť rušivo.

Za kľúčové informačné zdroje (vzhľadom na ich obmedzenosť), zaoberajúce sa históriou a čiastočne aj charakteristikou japonskej detskej literárnej tvorby, pokladám článok, s názvom *Post-war children's literature in Japan* (1970), oceňovaného japonského spisovateľa, prekladateľa a literárneho kritika Watanabe Šigea (1928 – 2006), ktorého pole pôsobenia bola práve detská literatúra. Zároveň bol tiež spoluzakladateľom Japonského výboru literatúry pre mládež (Japanese Board on Books

⁴ Poliak, 1983, s. 48 – 52.

for Young People – JBBY).⁵ Ďalej článok *Foreign Bones, Japanese Flesh: Translations and the Emergence of Modern Children's Literature in Japan* (2008) – austrálskej profesorky a prekladateľky Judy Wakabajaši. Potom štúdiu významného japonského odborníka na detskú literatúru v oblasti výskumu, vzdelávania, písania a prekladu – profesora Džingú Terua (1932), ktorá je súčasťou zborníka s názvom *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* (1996), a v neposlednom rade informácie uvedené na webovej stránke Japonskej národnej knižnice.

Pri spracovávaní biografíí jednotlivých autorov som sa opierala o publikáciu Vlasty Winkelhöferovej *Slovník japonské literatury* (Praha, Libri, 2008) a využila som tiež niekoľko zdrojov z internetu, z dôvodu nedostatku informácií o niektorých autoroch.

Práca obsahuje stať (prvá kapitola), v ktorej vo všeobecnosti definujem pojem literatúra pre deti a mládež spolu s jej jednotlivými prvkami vrátane charakteristiky recipienta, ktorému je primárne určená. Cieľom tejto všeobecnej kapitoly je uviesť do problematiky detskej literatúry – teda objasniť tento pojem a vysvetliť, čo je možné pokladať za jej súčasť (čím sa vyznačuje, čo je pre ňu typické), a čo už nie. Z tohto dôvodu táto časť práce predchádza kapitolám zaoberajúcim sa priamo japonskou literatúrou pre deti a mládež.

Podnetom pre výber spracovávanej témy bol osobný záujem o túto problematiku, a taktiež skutočnosť, že sa ňou doteraz ešte nikto intenzívnejšie nezaoberal, v čom vidím aj prínos a rovnako aj atraktivnosť tejto práce.

⁵ <http://www.booksfromjapan.jp/authors/item/1024-shigeo-watanabe>

1 LITERATÚRA PRE DETI A MLÁDEŽ – VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA

1.1 Definícia

Vznik literatúry pre deti a mládež mal celosvetovo veľmi podobný priebeh, i keď v každej krajine k nemu došlo v inom období v priebehu posledných niekoľko stoviek rokov. Jej vývoj bol priamo prepojený so sociálnymi, výchovno-vzdelávacími a ekonomickými faktormi. Gramotnosť, vrátane tej čitateľskej, sa stala nevyhnutnou súčasťou života ľudí.

Literatúra pre deti a mládež vyjadruje tú časť literárnej tvorby, ktorá zodpovedá recepcii vekovo vymedzeného a diferencovaného okruhu príjemcov detí a mládeže, a to bez ohľadu na to, či ide o zámernú tvorbu pre mladých čitateľov (tzv. intencionálna literatúra pre deti a mládež) alebo o diela literatúry pre dospelých, ktoré sú vhodné aj pre deti a mládež (tzv. neintencionálna literatúra pre deti a mládež).⁶ V literatúre pre deti a mládež je dôležitým determinantom poetiky a estetiky uplatňovanie tzv. detského aspektu – tvorivé koncipovanie umeleckého obrazu v literárnom diele na základe anticipačnej predstavy autora o detskom videní a hodnotení sveta, určovanom vekovo-vývinovou úrovňou detského recipienta.⁷

Kanadská literárna kritička Michele Landsberg charakterizuje detskú literatúru ako „literatúru, ktorá je dobrá pre deti“, predovšetkým v zmysle emocionálnych a morálnych hodnôt.⁸

Termín „detská literatúra“ sa skladá z dvoch pojmov – dieťa a literatúra, ktoré v tomto zmysle nemožno oddeliť a charakterizovať tento termín na základe ich pôvodných, samostatných významov. Obidva pojmy v termíne sa totiž vzájomne vymedzujú a transformujú svoj význam pre potreby sféry, do ktorej terminologicky spadajú. Inak povedané, pojem „dieťa“ v termíne „detská literatúra“ predstavuje špecifický koncept dieťaťa, ktorý nie je nevyhnutne prepojený s pojmom „dieťa“ vyskytujúcim sa napr. v psychológii, sociológii, histórii atď. Taktiež pojem

⁶ Kopál, 1997, s. 7 – 8.

⁷ Kopál, 1997, s. 11.

⁸ Landsberg cit. In: Lesnik-Oberstein, 1996, s. 17.

„literatúra“ je v tomto zmysle špecifický koncept literatúry, ktorý nie je nutne naviazaný na „ostatnú literatúru“, predovšetkým na literatúru pre dospelých.⁹

Dieťa alebo mladistvý je v istom zmysle odlišnou bytosťou než dospelý človek.¹⁰ Odlišuje sa svojim myslením, chápaním sveta, schopnosťami, svojimi potrebami a záujmami, svojimi problémami atď. Všetko toto sa musí odraziť vo výbere tém, postáv, prostredí, žánrov a celkového spracovania kníh určených pre deti a mládež. Dôležitým faktorom pre voľbu uvedeného je samozrejme aj veková kategória recipientov.

Britský kultúrny teoretik Fred Inglis hovorí o súbore konvencií charakterizujúce špeciálny literárny jazyk, ktorý si vytvorili autori literatúry pre deti a mládež, aby tak mohli prostredníctvom svojich diel primeraným spôsobom komunikovať s mladými čitateľmi.¹¹

Literatúru pre deti a mládež možno označiť ako „literatúru rozmanitosti, mnohotvárnosti či pestrosti“. Dôvodom je jej veľká variabilita z hľadiska tém, žánrov a foriem spracovania.¹² Ich výber je často ovplyvnený kultúrou a filozofiou konkrétnych krajín, v ktorých táto literatúra vzniká. Z literárnych druhov prevažuje próza, ale vyskytuje sa aj poézia, určená predovšetkým mladšej vekovej kategórii recipientov.

Variabilita tém

Výber témy, prípadne problematiky, ktorej sa budú jednotlivé príbehy dotýkať, je prispôsobený predovšetkým veku recipientov. Zohľadnená býva tiež psychická vyspelosť, predpokladané vedomosti a schopnosti recipientov v určitom veku. Mnohé príbehy tiež odrážajú kultúru a filozofiu krajiny, v ktorej vznikli. Detská literatúra je vlastne akýmsi „zrkadlom“ doby, pretože diela, ktoré vznikajú v určitých obdobiach takmer vždy odrážajú sociálne pomery, hodnotovú orientáciu a obraz dieťaťa v danom období.¹³

⁹ Lesnik-Oberstein, 1996, s. 18.

¹⁰ Stewig, 1988, s. 2.

¹¹ Inglis cit. In: Lesnik-Oberstein, 1996, s. 20.

¹² Stewig, 1988, s. 3 – 12.

¹³ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/introduction/index.html>

V dnešnej dobe sa v literatúre pre deti a mládež objavujú aj témy, prípadne motívy, ktoré boli kedysi považované, pre túto kategóriu recipientov, za tabu (napr. motív smrti, téma fyzického alebo psychického ochorenia, rodinných problémov a pod.).¹⁴

Variabilita žánrov

Detským a mladistvým recipientom je možné ponúknuť pestrú škálu literárnych žánrov od historickej fikcie a fikcie zo súčasnosti, cez detektívny žáner a žáner *mystery*, až po žáner *fantasy* a *science fiction*.

Historická fikcia je akýkoľvek vymyslený príbeh odohrávajúci sa v minulosti. Úlohou tohto žánru je preniesť recipienta do inej doby a predstaviť mu život a problémy ľudí v nej žijúcich. Niektoré diela tohto žánru prezentujú témy aktuálne pre danú dobu a pre dané miesto, iné sa zaoberajú univerzálnymi témami či problémami, ktorým čelia ľudia v akejkol'vek dobe a na akomkoľvek mieste. Takýmito témami sú napríklad téma priateľstva, téma naplnenia sebou zvoleného osudu, téma cesty ku seba prijatiu, téma konfliktu medzi talentovaným a netaľentovaným a pod.¹⁵

Podstatou **detektívneho žánru** a žánru *mystery* je sprostredkovanie, cez konanie a zmyšľanie postáv, pátrať po stopách, riešiť úlohy a hádanky, nachádzať logické spojitosti, a postupne sa tak dopracovať k vyriešeniu nejakého prípadu či záhady. Tieto žánre poskytujú recipientovi pôžitok z procesu pátrania a postupného odhaľovania skutočností, a zároveň rozvíjajú jeho myslenie a logiku.¹⁶

V žánri *fantasy* je recipientovi prezentovaný fantazijný, imaginárny svet, ktorého súčasťou sú fantastické bytosti, magické predmety, javy a pod. Takýto svet a jeho jednotlivé súčasti musia byť vytvorené tak, aby bol recipient ochotný odpútať sa od reality, vzdať sa racionálneho zmyšľania a uveriť nemožnému. Úlohou tohto žánru je nielen poskytnúť recipientovi zážitok z čítania a podnet k poznávaniu seba a druhých, ale tiež odhaliť podstatu reality, ktorá je v kontraste s fantazijným, imaginárnym svetom.

¹⁴ Stewig, 1988, s. 10.

¹⁵ Stewig, 1988, s. 331 – 335.

¹⁶ Stewig, 1988, s. 640.

Dielo žánru *fantasy* poskytujú recipientovi množstvo rôznorodých charakterov, s ktorými sa môže identifikovať, a tým spoznávať seba samého a emocionálne sa rozvíjať. Žáner *fantasy* poskytuje pestrú škálu tém a motívov, ktoré sa môžu v jednotlivých dielach prelínať a kombinovať napr. cestovanie v čase, rôzne druhy premien, špeciálne schopnosti, magické objekty, oživené predmety, nadprirodzené bytosti a pod.¹⁷

Základnou zložkou **dobrodružného žánru** je bohato rozvitý a napínavý dej, ktorý sa odohráva v reálnom prostredí. Jeho súčasťou je množstvo zápletiiek a motívy rizika či skúšok. Ústrednými postavami sú zväčša ľudia hrdinského typu, ktorí opúšťajú svoj domov a vydávajú sa na cestu, počas ktorej musia čeliť rôznym nebezpečenstvám a dobrodružstvám.

Dobrodružný žáner sa často prelína so žánrom *fantasy* a *science fiction*.¹⁸

Žáner *science fiction* alebo *sci-fi* má veľmi blízky vzťah k žánru *fantasy*, avšak na rozdiel od neho musí spĺňať pravidlo, že sa dej príbehov, ktoré pod neho spadajú, musí odohrávať v budúcnosti. Kým v príbehoch žánru *science fiction* je mnohé možné vďaka technickým výdobytkom a vedeckým objavom, v príbehoch žánru *fantasy* je to vďaka mágií a nadprirodzeným schopnostiam.¹⁹ Na rozdiel od žánru *fantasy*, ktorý vyhl'adávajú recipienti rôznych vekových kategórií, žáner *science fiction* je preferovaný skôr staršími recipientmi. Príbehy spadajúce pod žáner *science fiction* ponúkajú recipientovi možnosť oboznámiť sa s potenciálnou, prípadne alternatívnou budúcnosťou a so všetkým, čo môže so sebou priniesť. Stimulujú predstavivosť recipienta a vzbudzujú u neho špekulácie o budúcnosti sveta a ľudstva.

Podľa J. W. Stewiga sú najobľúbenejšími literárnymi žánrami a témami detí a mládeže príbehy o zvieratách (reálnych aj fantastických, perzonifikovaných, čiastočne perzonifikovaných alebo neperzonifikovaných), športové príbehy, detektívna fikcia, žáner *mystery* a *science fiction*.²⁰

¹⁷ Stewig, 1988, s. 562.

¹⁸ Valenta, 2013, s. 2.

¹⁹ Stewig, 1988, s. 651.

²⁰ Stewig, 1988, s. 623 – 624.

Variabilita foriem

Touto kategóriou je chápaná vizuálna stránka spracovania kníh, ktorá má, predovšetkým pre mladších recipientov, rozhodujúci charakter. Nezahŕňa len formát kníh (veľkosť, tvar a pod.), štýl a veľkosť písma, ale veľmi dôležitým aspektom, najmä pre deti predškolského a mladšieho školského veku, je vizuálne spracovanie ich obálky a obsahu. Ide teda o množstvo, farebnosť, štýl a techniku ilustrácií, ktorými je príbeh sprevádzaný. Veď ilustrácie predstavujú, najmä pre detského recipienta, veľmi široké spektrum vizuálnej stimulácie.

Z hľadiska vizuálnej stránky je možné knihy určené pre deti a mládež rozdeliť nasledovne ²¹:

- a) **Obrázkové knihy** – v týchto knihách sú ilustrácie jediným nositeľom obsahu. Na jednotlivých stránkach sú vyobrazené rozličné objekty, prípadne javy, ktoré však nemusia nevyhnutne vytvárať dejovú líniu nejakého príbehu. Knihy sú určené pre najmladších recipientov.
- b) **Obrázkové príbehové knihy** – aj v týchto knihách hrajú ilustrácie veľmi významnú rolu. Priamo nadväzujú na textovú časť (príbeh) a dodávajú jej intenzitu. Toto pôsobenie medzi textovou a obrazovou časťou je vzájomné, pretože text a ilustrácia sú v týchto knihách nerozlučne prepojené a navzájom sa dopĺňajú.
- c) **Ilustrované knihy** – v týchto knihách je, v porovnaní s obrázkovými príbehovými knihami, menej ilustrácií, ktoré majú často obmedzenú farebnosť, prípadne jednoduchší štýl. Ilustrácie v takýchto knihách sú len doplnkom, oživením textu príbehu a nie sú nevyhnutné pre jeho pochopenie.

Na vytvorenie originálneho a zaujímavého výtvarného diela – ilustrácie, ktorá by bola pre detského a mladého recipienta pôsobivým a stimulujúcim vizuálnym zážitkom, využívajú umelci – ilustrátori rozličné výtvarné štýly, techniky a spôsoby tvorby. Patrí k nim napríklad maľba akvarelom, kresba perom alebo tušom, technika drevorezu alebo litografie, koláž, využitie fotografie a pod. Pri charakterizovaní a posudzovaní tvorby

²¹ Stewig, 1988, s. 45 – 47.

jednotlivých umelcov je v ilustráciách dôležité hodnotiť nasledujúce vizuálne prvky: tvar, líniu, farbu, proporciu, detail a priestor.²²

1.2 Veková kategorizácia

Literatúru písanú pre deti možno rozdeliť do niekoľkých kategórií podľa toho, akému vekovému stupňu je primárne určená.

Prvou kategóriou je **predškolský vek** alebo tzv. **predčitateľská fáza**. Túto kategóriu možno ďalej rozčleniť na **mladší predškolský vek** (od 1 do 3 rokov) a **starší predškolský vek** (od 3 do 6 rokov).²³

Deti mladšieho predškolského veku knihu vnímajú zároveň aj ako hračku, preto musí spĺňať estetickú funkciu a byť podnecujúca k tvorivosti. Vhodnými druhmi kníh pre toto obdobie sú leporelá, knihy s omaľovánkami a vystrihovačkami, priestorové knihy a knihy s malým obsahom textu, ktoré sú deťom prevažne len predčítavané rodičmi a pod.²⁴

Pre deti staršieho predškolského veku už nie sú dostačujúce knihy, ktoré sú len predmetom hry, pretože sa začínajú intenzívne zaujímať o svet okolo seba a chcú ho spoznávať. Pre tieto deti sú preto atraktívne rôzne encyklopédie, ľudové či autorské rozprávky, bájky, poviedky zo života alebo tiež literatúra faktu. Mnohé inklinujú tiež k rôznym spievankám či rečňovankám.²⁵

V týchto dvoch fázach dieťa vníma literárnu tvorbu prevažne zvukovo, prostredníctvom druhej osoby alebo nahrávky, ale tiež vizuálne prostredníctvom ilustrácií. Podľa psychológov dokáže práve táto fáza detstva ovplyvniť celkový psychický vývin dieťaťa, pretože sa počas nej formuje jeho osobnosť a intelekt.²⁶

Druhou kategóriou je tzv. **čitateľská fáza**. Ako vyplýva už z označenia, dieťa je v tejto fáze už samostatne schopné knihy čítať. Táto kategória sa ďalej rozdeľuje na **mladší školský vek** (od 6 do 9 rokov), **stredný školský vek** (od 9 do 11 rokov) a **starší školský vek** (od 11 do 15/16 rokov).²⁷

²² Stewig, 1988, s. 58.

²³ Kopál, Tarcalová, 1985, s. 17.

²⁴ Poliak, 1983, s. 48 – 49.

²⁵ Poliak, 1983, s. 49.

²⁶ Kopál, Tarcalová, 1985, s. 18.

²⁷ Poliak, 1983, s. 50 – 52.

Mladší školský vek je odborníkmi nazývaný aj vekom rozprávok. Dieťa v tomto období siaha prevažne po rôznych rozprávkových príbehoch – ľudových i umelých rozprávkach. Môže ísť o rozprávky fantastické, realistické, zvieracie, rozprávky s historickou tematikou, prípadne rozprávky obsahujúce náučné prvky. Pre toto obdobie je tiež typická prevaha záujmu o prózu nad poéziou.²⁸

V období stredného školského veku už nie je stredobodom záujmu dieťaťa rozprávka. Postupne začína prejavovať záujem aj o dobrodružnú a realistickú literatúru. V tomto období zohráva významnú rolu hrdina príbehu, ktorý dieťa číta. Stáva sa jeho partnerom a má tendenciu stotožňovať sa s ním.²⁹

Obdobie staršieho školského veku je obdobím puberty a dospievania. V tejto fáze sa už literatúra delí žánrovo podľa pohlavia a osobných záujmov. U chlapcov prevažuje záujem o vedecko-fantastické príbehy a cestopisy. Dievčatá siahajú po príbehoch, v ktorých je hlavnou hrdinkou dievča alebo žena a ústredným motívom problémy citového života.³⁰

1.3 Význam a funkcia

Tak ako literatúra určená dospelým, aj literatúra pre deti a mládež sleduje určitý cieľ, je vytváraná s určitým zámerom. Je prostriedkom, vďaka ktorému sa môže mladý recipient vnútorne rozvíjať a spoznávať svet.

Môžeme označiť hneď niekoľko dôležitých kritérií, ktoré by kvalitné diela, určené deťom a mladým, mali spĺňať. Diela by mali³¹:

1. **Zabaviť**, pretože to je jedným zo základných a najdôležitejších poslání literatúry.
2. **Odpútať od reality**, pretože literatúra pomáha, aspoň načas, uniknúť od momentálnych problémov a ťažkostí.
3. **Stimulovať predstavivosť a myslenie**, pretože literatúra je výborným prostriedkom psychického rozvoja.

²⁸ Poliak, 1983, s. 50 – 51.

²⁹ Poliak, 1983, s. 51 – 52.

³⁰ Poliak, 1983, s. 53.

³¹ Stewig, 1988, s. 24 – 29.

4. **Pomôcť pri sebazpoznávaní**, pretože literatúra poskytuje pestrú škálu charakterov, s ktorými je možné stotožniť sa.
5. **Pomôcť pri poznávaní iných**, pretože literatúra poskytuje množstvo rôznorodých interakcií medzi jednotlivými charaktermi.
6. **Pomôcť pri poznávaní sveta**, pretože literatúra so sebou prináša veľké množstvo rozličných informácií.
7. **Pomôcť pri poznávaní podstaty jazyka**, pretože jazyk je stavebný kameňom všetkých literárnych diel.

Okrem **výchovno-didaktickej funkcie**, ktorej podstatou je výchova a vzdelávanie, by mali diela určené deťom a mladým spĺňať tiež funkciu estetickú.³² Naplnenie **estetickej funkcie** je v literárnom texte dosiahnuté harmóniou jeho jednotlivých komponentov – témy, deja, postáv, jazykového vyjadrovania a kompozičného usporiadania. Zároveň je nevyhnutné zobrať do úvahy vplyv týchto jednotlivých aspektov literárneho textu na recipienta.³³ Poliak proces estetického pôsobenia vysvetľuje takto: „*V procese estetického pôsobenia sa harmonicky rozvíjajú všetky duševné mohúcnosti dieťaťa – jeho poznatkový svet, mravné cítenie, jeho svetonáhlad, jazykový cit, vkus a vôľové vlastnosti. A to všetko zážitkami z krásy. Je to teda aj pre dieťa tá najradostnejšia a najdobrovoľnejšia forma výchovy.*“³⁴

Detská literatúra by určite nemala obsahovať len mravné poučenie. Mala by podnecovať potrebu a túžbu objavovať nové a zdokonaľovať fantáziu a predstavivosť. Je veľmi dôležité, aby autor detskej literatúry nenadradoval pedagogiku a didaktický charakter knihy nad jej umeleckú stránku. Ved' k vedomostiam dieťa vedú rodičia, učitelia a vedecko-náučná literatúra. Krásna literatúra má slúžiť, predovšetkým, ako sprostredkovateľ umeleckého zážitku, zábavy a prostriedok k naplneniu potrieb a záujmov dieťaťa.³⁵

³² Poliak, 1983, s. 11.

³³ Poliak, 1983, s. 22.

³⁴ Poliak, 1983, s. 24.

³⁵ Krüss, 1968, s. 123 – 124.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ LITERATÚRY PRE DETI A MLÁDEŽ V JAPONSKU

2.1 Obdobie Edo (1603 – 1868)

Ľudové príbehy a legendy, náboženské a mravoučné príbehy existovali v Japonsku už od nepamäti, či už v ústnom alebo písomnom podaní. Niekedy boli, v zjednodušenej podobe, rozprávané či čítané deťom, napriek tomu, že neboli vytvorené primárne pre ne. Niektorí odborníci sa domnievajú, že pre ne boli dokonca nevhodné a škodlivé.³⁶

V období Edo, presnejšie v polovici 17. storočia, vzniklo niekoľko kníh určených pre deti, preto toto obdobie možno považovať za akýsi prvopočiatok japonskej literatúry pre deti. Za najlepšiu z týchto kníh možno označiť dielo Nakamuru Tekisaia (1629 – 1702) *Kin mo Zui* (1666; Ilustrovaná encyklopédia pre deti) – ide o obrázkovú knihu, ktorú autor vytvoril pre svoju dcéru.³⁷ Toto dielo podnietilo tvorbu podobných kníh určených deťom.

Súkromné základné školy tzv. *terakoja* (寺子屋; chrámové školy), v ktorých sa začali vzdelávať deti bežného obyvateľstva už v polovici obdobia Muromači (1336 – 1573), získali mimoriadnu popularitu práve v období Edo. Ich zásluhou bola gramotnosť japonských detí na veľmi dobrej úrovni.³⁸ Vďaka tomu mohli aj deti čítať publikácie rôznych žánrov, ktoré boli populárne už v predchádzajúcom období alebo ktoré začali vznikať až v období Edo. Z obdobia Muromači pochádzali krátke ilustrované príbehy tzv. *otogizóši* (御伽草子). Obdobie Edo dalo zase zrod tzv. *kanazóši* (仮名草子) – knižkám písaným japonskou abecedou tzv. *kanou* (仮名), prípadne kombináciou *kany* a znakov, ktoré si obľúbilo široké publikum čitateľov vrátane detí. Obidva literárne žánre však neboli primárne určené deťom.³⁹

V 70. rokoch 17. storočia začali vznikať populárne knihy mýtov, legiend, ľudových príbehov a rozprávok tzv. *akahon* (赤本; červené knihy/zošity), ktoré obsahovali ilustrácie vytvorené technikou drevotlače. Ilustrácie zohrávali v tomto druhu kníh dôležitejšiu úlohu než textové časti. Ani diela žánru *akahon* však nemožno označiť

³⁶ Mukougawa cit. In: Wakabayashi, 2008, s. 227.

³⁷ Jinguh, 1996, s. 837.

³⁸ *ibid.*

³⁹ Wakabayashi, 2008, s. 227 – 228.

za diela určené špecificky pre deti. Dôvodom je fakt, že nespĺňali jednu zo základných a najdôležitejších požiadaviek detskej literatúry – prostredníctvom témy, deja, postáv alebo použitého jazyka dostatočne nepodnecovali záujem a emócie detských recipientov.⁴⁰

2.2 Obdobie Meidži (1868 – 1912)

Vytvorenie diel, ktoré by boli určené primárne deťom si vyžadovalo zmeniť pohľad na detstvo a deti samotné. Bolo nevyhnutné pochopiť fakt, že deti nie sú „malými dospelými“, majú iné potreby a záujmy, a preto si vyžadujú aj tvorbu osobitých diel, ktoré by zodpovedali charakteristike tejto fázy života. Pohľad na dieťa prešiel v Európe takouto zmenou v 19. storočí. Stalo sa tak pod vplyvom romantizmu, najmä vďaka myšlienkam Jean-Jacquesa Rousseaua (1712 – 1778) a Johna Locka (1632 – 1704).⁴¹ A aj vďaka tejto zmene pohľadu na detstvo nastal v Európe rozkvet detskej literatúry. V Japonsku bola dôležitosť a jedinečnosť detstva pochopená vďaka importu západných myšlienok v období Meidži (1868 – 1912) koncom 19. a začiatkom 20. storočia.⁴² Dôležitý podiel na tejto zmene mala aj západná detská literatúra (predovšetkým diela z Európy a USA), ktorá začala byť v tomto období intenzívne prekladaná do japončiny.⁴³ Preklady západných diel určených deťom, ktoré obsahovali nový pohľad na dieťa a taktiež nový spôsob použitia jazyka, boli vzorom a motiváciou pre vznik prvých originálnych diel modernej japonskej detskej literatúry.⁴⁴ Ďalším takýmto podnetom bolo tiež zavedenie povinnej školskej dochádzky v roku 1872, ktoré znamenalo opätovné zvýšenie vzdelanosti japonských detí.

Za zakladateľa modernej japonskej detskej literatúry býva považovaný autor Iwaja Sazami (1870 – 1933), ktorý v roku 1891 vytvoril dielo *Koganemaru* ovplyvnené myšlienkami japonského feudalizmu, a tiež autor Ogawa Mimei (1882 – 1961), ktorý je autorom diela s názvom *Akai fune* (1910; Červená loď) pozostávajúcim z krátkych príbehov zo života detí.⁴⁵ V predslove diela *Koganemaru* je použitý výraz „*šónen jo bungaku*“ (少年よ文学), čo v preklade znamená „detská literatúra“ alebo „literatúra

⁴⁰ Wakabayashi, 2008, s. 228.

⁴¹ Wakabayashi, 2008, s. 229.

⁴² Platt, 2005, s. 965.

⁴³ Wakabayashi, 2008, s. 227.

⁴⁴ Wakabayashi, 2008, s. 229 – 230.

⁴⁵ Jinguh, 1996, s. 838.

určená deťom“.⁴⁶ Tento fakt možno považovať za jeden z dôkazov toho, že v Japonsku v období Meidži boli deti považované za osobitnú skupinu literárnych recipientov, pre ktorú bolo potrebné tvoriť osobitné literárne diela.

Koniec 19. storočia a prvá dekáda 20. storočia je tiež obdobím vzniku viacerých japonských časopisov vytvorených špeciálne pre detských recipientov. Prvým takýmto časopisom bol *Šónen'en* (Detská záhrada), ktorého vydávanie bolo zahájené v roku 1888. Zanedlho sa objavujú ďalšie detské časopisy, medzi inými, napr. *Šókokumin* (Malí občania), *Nihon šónen* (Japonskí chlapci) alebo tiež *Jonen no tomo* (Spoločník detí). Mimoriadnu popularitu si získal časopis pod vedením Iwaja Sazanamiho – *Šónen sekai* (Detský svet), ktorý sa stal popredným detským časopisom obdobia Meidži.⁴⁷ Začiatkom 20. storočia vznikajú ilustrované detské časopisy vzdelávacieho charakteru, ktoré sa vyznačovali kvalitnejšími a umeleckejšími ilustráciami. Bol to napr. časopis *Otogi etoki kodomo* (1904; Ilustrované rozprávky pre deti) alebo časopis *Jonen gahó* (1906; Detský ilustrovaný lexikón). Od roku 1911 až do roku 1915 vychádzal kvalitne spracovaný časopis *Nihon'iči no ebanaši* (Najlepšie japonské ilustrované príbehy), z ktorého bolo vydaných celkovo 35 titulov.⁴⁸

V roku 1899 vstúpil do platnosti Zákon o dievčenských stredných školách, čoho dôsledkom bola stále vzrastajúca vzdelanosť dievčat. Vzniká tak nová skupina čitateľov, ktorá mala osobité záujmy a potreby. Začiatkom 20. storočia sa na japonskom trhu objavujú časopisy, ktoré mali vo svojom názve slovo „šódžo“ (少女), teda „dievča“ a boli určené špeciálne pre dievčatá. K týmto časopisom patril napr. časopis *Šódžokai* (Dievčenský klub), *Šódžo no sekai* (Dievčenský svet), *Šódžo gahó* (Dievčenský ilustrovaný lexikón) alebo časopis *Šódžo no tomo* (Dievčenský spoločník), ktorý bol akýmsi „sesterským“ prof'ajškom spomínaného časopisu *Nihon šónen*. Súčasťou týchto časopisov boli aj kratšie či dlhšie príbehy s dievčenskými hrdinkami v hlavnej úlohe.⁴⁹

⁴⁶ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/introduction/index.html>

⁴⁷ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

⁴⁸ *ibid.*

⁴⁹ *ibid.*

2.3 Obdobie Taišó (1912 – 1926)

Obdobie 1. svetovej vojny spadá v Japonsku do tzv. obdobia Taišó (1912 – 1926). Z Japonska sa vyformovala, pomerne prosperujúca, kapitalistická krajina. Vzdelané obyvateľstvo miest sa stalo liberálnym a demokratickým. Iwajove diela, obsahujúce praktické, avšak v tej dobe považované už za „staromódne“, morálne zásady inšpirované japonským feudalizmom, boli často kritizované. Do popredia sa dostávajú diela písané podľa vzoru rozprávkových príbehov písaných európskymi autormi. Takýmito vzormi boli napr. príbehy dánskeho spisovateľa Hansa Ch. Andersena (1805 – 1875) alebo nemeckého spisovateľa Wilhelma Hauffa (1802 – 1827). Práve takéto diela tvoril Ogawa Mimei. Okrem spomínanej zbierky krátky príbehov s detskými protagonistami s názvom *Akai fune* možno spomenúť tiež jeho diela *Kin no wa* (1919; Zlatá obruč) alebo *Akai rósoku to ningjo* (1921; Červená svieca a morská panna).⁵⁰ Ogawove diela boli veľmi populárne až do obdobia pred začiatkom 2. svetovej vojny.

Zatiaľ čo v období Meidži prevládala tendencia považovať deti viac-menej za akési „ľudské zdroje“ v národnom úsilí o obohatenie krajiny a posilnenie jej obranyschopnosti, obdobie Taišó prinieslo nový pohľad na dieťa ako na čistú a nevinnú ľudskú bytosť. Tak sa začala nová éra japonskej literatúry venovaná tzv. *dóšín* (童心) – čistému detskému srdcu. Zatiaľ čo diela pre deti pochádzajúce z obdobia Meidži, mnohé inšpirované dielami Iwaju Sazanamiho, boli označované ako *otogibanaši* (御伽話), teda rozprávky, diela písané v období Taišó boli pokladané za tzv. *dówa* (童話) – príbehy písané pre deti.⁵¹

V tomto období tvorí aj autor Hamada Hirosuke (1893 – 1973), ktorý bol pokladaný za inovátora literatúry určenej najmenším deťom. K jeho dielam patrí napr. *Mukudori no jume* (1920; Sen škorca sivého) alebo *Taišó no dózó* (1920; Bronzová socha generála).⁵² Rovnako sa v tomto období objavuje aj tvorba obľúbeného básnika a spisovateľa Mijazawy Kendžiho (1896 – 1933), ktorý bol v neskoršom období označený za talentovaného spisovateľa príbehov s fantastickou tematikou. Napísal napr. zbierku príbehov pre deti (tzv. *dówa*) *Čúmon no ói rjóriten* (1924; Reštaurácia

⁵⁰ Jingu, 1996, s. 838.

⁵¹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/introduction/index.html>

⁵² Jingu, 1996, s. 838.

s množstvom objednávok) alebo majstrovské dielo *Ginga tecudó no joro* (1924 – 1932; Nočný vlak na Mliečnej ceste).⁵³

Vďaka ekonomickému rastu sa rozšíril aj trh s chlapčenskými a dievčenskými časopismi. Literárny časopis *Akai tori* (Červený vták), ktorý založil spisovateľ Suzuki Mikiči (1882 – 1942), vychádzal takmer bez prestávky od roku 1918 až do roku 1936. Zohral kľúčovú úlohu pri ustanovení detskej literatúry ako legítimnej literárnej oblasti. Tento mesačník obsahoval diela klasickej aj modernej literatúry, ktoré boli určené mladým čitateľom. Prispievateľmi boli amatérski i profesionálni spisovatelia vrátane niekoľkých literárnych osobností ako napr. Akutagawy Rjúnosukeho (1892 – 1927), Arišimy Takea (1878 – 1923), Izumiho Kjóky (1873 – 1939), Kitahary Hakušúa (1885 – 1942) alebo Tokudy Šúseia (1872 – 1943).⁵⁴ Popularita časopisu *Akai tori* inšpirovala vznik ďalších detských literárnych časopisov. Medzi inými vznikol napr. ilustrovaný vzdelávací časopis *Kodomo no tomo* (1914; Spoločník detí), časopis *Kin no fune* (1919; Zlatá loď), *Dówa* (1920; Rozprávka) alebo ilustrovaný vedecký časopis s názvom *Kinda bukku* (1927; Kinderbook/Detská kniha).⁵⁵

Editor časopisu *Dówa* – Čiba Šózó (1892 – 1975) písal príbehy inšpirované vlastným detstvom, v ktorých vierohodne zachytáva každodenný život detí, ich pocity a zmýšľanie. Diela ako *Tora-čan no nikki* (1925; Denník chlapca Tora) alebo *Tote baša* (1929; Koč) sú považované za prvé pokusy o realizmus v detskej literatúre.⁵⁶

Časopis *Kodomo no kuni* (Krajina detí), ktorého vydávanie bolo zahájené rokom 1922, zohrával kľúčovú rolu v kultúre japonských detí nielen pred vojnou, ale i počas nej. Obsahoval spomínané *dówa* (príbehy pre deti, rozprávky), *dójó* (童謡; riekanky, detské piesne), notové záznamy piesní a skladieb alebo tiež tanečné choreografie.⁵⁷

Na tvorbe uvedených detských časopisov sa podieľalo mnoho talentovaných umelcov, medzi inými napr. maliar a ilustrátor Šimizu Jošio (1891 – 1954), ilustrátor a drevorezbár Hacujama Šigeru (1897 – 1973) alebo tiež ilustrátor Kawakami Širo (1889 – 1983).

Detské časopisy napomohli rozmachu spomenutých literárnych žánrov *dówa* a *dójó*, ktoré začali vznikať vo veľkých množstvách. Najznámejším a najplodnejším autorom žánru *dówa* bol Ogawa Mimei a Cubota Džódži (1890 – 1982). Za

⁵³ *ibid.*

⁵⁴ Miller, 2009, s. 16.

⁵⁵ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

⁵⁶ Jinguh, 1996, s. 838 – 839.

⁵⁷ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

najznámejšieho autora žánru *dójó* je považovaný Kitahara Hakušú, Saidžo Jaso (1892 – 1970) a Noguči Udžo (1882 – 1945).⁵⁸

2.4 Obdobie Šówa (1926 – 1989)

Obdobie pred 2. svetovou vojnou

Na konci obdobia Taišó a v prvej dekáde obdobia Šówa sa objavujú prví predchodcovia japonského komiksu, označovanom ako žáner *manga* (漫画), v takej forme ako ho poznáme dnes – s ilustráciami rozloženými v paneloch a dialógmi postáv vpísanými do bublín. Jedným z nich boli príbehy chlapca Šóa združené pod názvom *Šóčan no bóken* (Dobrodružstvá malého Šóa), ktoré najprv vychádzali v časopise *Asahi grafu* (Asahi graf), ktorý bol akousi prílohou novín *Asahi šinbun* v Tokiu a Ósake. Neskôr boli tieto príbehy vydané aj ako samostatná knižná séria. Príbehy boli dielom autora Ody Nobucuneho (1889 – 1967), ktorý tvoril pod pseudonymom Oda Šosei a ilustrátora Kabašimy Kacuičiho (1888 – 1965) známeho tiež ako Tofudžin.⁵⁹

V 30. rokoch vzniká *manga*-séria *Norakuro* autora Takamizawy Čútaróa (1899 – 1989) pracujúceho pod umeleckým menom Tagawa Suihó, a séria *Bóken Dankiči* (Dobrodruh Dankiči) autora Šimady Keizóa (1900 – 1973), ktoré odštartovali popularitu tohto žánru medzi všetkými vekovými skupinami čitateľov vrátane detí.⁶⁰

Okrem diel žánru *manga* sa v tomto období objavujú tiež diela proletárskej detskej literatúry. Námetom týchto diel bolo „pozorovanie detí v spoločnosti“. Žáner si však nezískal veľkú popularitu a diela boli čítané len zriedka.⁶¹ K autorom, ktorí písali aj diela detskej proletárskej literatúry, sa zaraďuje napr. Cukahara Kendžiró (1895 – 1965), Kawasaki Daidži (1902 – 1980), Šimohata Taku (1916 – 1944), Okamoto Jošio (1919 – 1963) alebo tiež Seki Hideo (1912 – 1996).⁶²

V tomto období naďalej vzrastá popularita chlapčenských a dievčenských časopisov, predovšetkým časopisov *Šónen kurabu* (Chlapčenský klub) a *Šódžo kurabu* (Dievčenský klub), v ktorých sú publikované rozličné série príbehov. Väčšina z týchto

⁵⁸ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section2/index.html>

⁵⁹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

⁶⁰ *ibid.*

⁶¹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section2/index.html>

⁶² Jingu, 1996, s. 839.

časopisov mala svoj pôvod už v predchádzajúcom období – v období Taišó. Detská literatúra rýchlo vstupuje do fázy masovej produkcie. Objavujú sa publikácie určené špeciálne pre deti predškolského a mladšieho školského veku. Ich predchodcami boli diela autorov Hamady Hirosukeho a Čiby Šózóa (1882 – 1975). Konkrétne napr. Čibovo dielo *Wanwan monogatari* (1929; Psíčkov príbeh).⁶³

30. roky obdobia Šówa sú poznačené udalosťami – v roku 1931 došlo k tzv. Mandžuskému incidentu a rok 1937 bol začiatkom 2. čínsko-japonskej vojny – ktoré v Japonsku odštartovali dlhé obdobie 2. svetovej vojny. Za jedného z najvýznamnejších autorov tohto obdobia, ktorý sa venoval aj písaniu diel ovplyvnených realizmom, ktoré boli určené deťom, možno označiť spisovateľa Cubotu Džódžiho. K pozoruhodným dielam jeho tvorby patria dva realistické romány – *Kaze no naka no kodomo* (1936; Deti zmietané vetrom) a *Kodomo no šiki* (1937; Štyri ročné obdobia detí).⁶⁴

V roku 1938 vydalo japonské Ministerstvo vnútra smernicu s názvom „Základné body pre poradenstvo v oblasti čítania mladistvých“, ktorá mala usmerňovať a kontrolovať tvorbu a vydávanie diel určených deťom. Táto smernica ovplyvnila diela mnohých nových autorov, medzi inými, napr. zbierku príbehov (*dówa*) *Odžiisan no ranpu* (1942; Lampa starého otca) autora Niimi Nankičiho (1913 – 1943) alebo napr. tiež dielo *Dóbucudomo* (1943; Zvieratá) autora Hatodžú Mukua (1905 – 1987).⁶⁵

Spisovateľ Niimi Nankiči bol, podobne ako spisovateľ Mijazawa Kendži, považovaný za talentovaného tvorca originálnych príbehov z fantastických svetov, ktoré deti v Japonsku čítajú dodnes. Niekedy býva označovaný za „japonského Hansa Christiana Andersena“. Jeho majstrovským dielom je príbeh malého osirelého lišiaka s názvom *Gongitsune* (1932; Malý lišiak Gon), ktorý obsahuje autobiografické prvky.⁶⁶

Počas vojny sa z mnohých renomovaných japonských spisovateľov stávali, či už dobrovoľne alebo nútene, podporovatelia a spolupracovníci šíriacej sa vojnovnej propagandy. Vojnové obdobie (1931 – 1945) v Japonsku možno, aj z hľadiska detskej literatúry, označiť za „prázdné obdobie“, pretože vznikali diela, ktorých stredobodom už neboli deti so svojimi potrebami a záujmami, ale práve propaganda militaristických myšlienok. Japonská literárna scéna prežívala počas 2. svetovej vojny obdobie temna a prázdnoty.

⁶³ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section2/index.html>

⁶⁴ Jinguh, 1996, s. 839.

⁶⁵ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section2/index.html>

⁶⁶ *ibid.*

Obdobie po 2. svetovej vojne

Toto obdobie je pre detskú literatúru významným medzníkom, pretože práve v tomto období sa stáva umelecky významnou literárnou oblasťou, a to vďaka intenzívnemu rozvoju moderného detského písomníctva.⁶⁷

Porážka Japonska v 2. svetovej vojne (1945) a jeho následná okupácia vojenskou správou USA (1945 – 1952) so sebou priniesla množstvo prevratných zmien. Nešlo len o zmeny v sociálnej štruktúre, ale aj o zmeny v celkovom doterajšom spôsobe života. Upustilo sa od militaristických a nacionalistických myšlienok a spolu s nimi sa zabudlo aj na mnoho národných tradícií. Japonský národ úplne pohltila záplava nových demokratických myšlienok a názorov. Zmenil sa vládny systém, a rovnako nastali zmeny aj v systéme vzdelávacom. Japonská spoločnosť prešla tiež prudkými, často negatívnymi, zmenami, v rámci ktorých došlo dokonca k spochybneniu modelu tradičnej japonskej rodiny.⁶⁸

V tomto období došlo k dočasnému nárastu počtu vydávaných detských kníh a časopisov, z ktorých však mnohým chýbalo kúzlo, hĺbka a taktiež nebrali do úvahy potreby, záujmy a očakávania mladých čitateľov. Preto väčšina z nich do konca 50. rokov zanikla. Dôležité je však podotknúť, že práve v knihách a časopisoch venovaných deťom a mládeži sa, viac než v akýchkoľvek iných publikáciách, odrazili problémy a zmeny doby. V období medzi rokmi 1946 a 1947 bolo publikovaných viac ako tucet časopisov určených deťom. Medzi inými napr. *Akatombo* (Červená vážka), *Kodomo no hiroba* (Detské ihrisko), *Ginga* (Galaxia), *Dówa kjóšicu* (Rozprávková trieda), *Kodomo no mura* (Dedina detí) alebo tiež *Šónen šódžo* (Chlapci a dievčatá).⁶⁹

Približne v tomto období však vzniklo tiež niekoľko výnimočných a hodnotných diel, ktoré zaujali nielen deti, ale aj dospelých. Išlo o diela: *Biruma no tategoto* (1949; Harfa z Barmy) autora Takejama Mičia (1903 – 1984), *Non-čan kumo ni noru* (1947; Non sa vezie na oblaku) autorky Išii Momoko (1907 – 2008) a *Nidžúši no hitomi* (1954; Dvadsaťštyri očí) autorky Cuboi Sakae (1899 – 1967).⁷⁰ Takejama Mičio sa vo svojom diele dotýka vážnej a častokrát literárne ťažko uchopiteľnej témy – témy vojny a mieru, ktorú spracováva veľmi citlivo a humánne. Išii Momoko, pokladaná za jednu z najlepších prekladateľiek a zároveň tiež autoriek kníh pre deti v Japonsku, vytvára

⁶⁷ Krouský cit. In: Kójama, 1974, obálka.

⁶⁸ Watanabe, 1970, s. 113.

⁶⁹ Watanabe, 1970, s. 113 – 114.

⁷⁰ Watanabe, 1970, s. 114.

fantastický príbeh, v ktorom sa prelína sen s realitou. Cuboi Sakae zase približuje prostredie a spoločenské pomery doby, v ktorej žila. Téma vojny zohráva v jej diele dôležitú, ale nie dominantnú úlohu, pretože hlavnou témou je láska k mieru a ťažkosti súvisiace so životom v ľudskej spoločnosti. Všetky tri, vyššie uvedené, diela boli v roku 1951 a 1952 ocenené japonským ministerstvom školstva.⁷¹

V roku 1950 bol vyhlásený Zákon o japonských knižniciach, ktorý oprávňoval vládne zastupiteľstvá jednotlivých prefektúr a ich miestne orgány zakladať verejné knižnice. V tomto období ovplyvňoval zakladanie nových a revitalizáciu predvojnových knižničných zariadení okupačný štáb. Významnú rolu zohrali tiež zahraniční profesori, ktorí sa značne zaslúžili o rozvoj knižníc v Japonsku. Vo februári toho istého roku vznikol v Japonsku, ako prvý svojho druhu, Spolok japonských školských knižníc.⁷² Vďaka silnej podpore zo strany Vzdelávacieho výboru Spojených štátov amerických pre Japonsko a žiadostí zo strany japonských učiteľov a pracovníkov knižníc vstúpil, v roku 1953, Zákon o školských knižniciach oficiálne do platnosti. Tento zákon umožnil každej škole zriadiť si vlastnú knižnicu. Od roku 1954 ministerstvo školstva finančne podporilo založenie knižníc a knižných zbierok na viac ako 40 000 verejných školách.⁷³ Rozvojom školských knižníc sa objavila požiadavka na zvýšenie počtu vydávaných kníh pre deti a mládež. Vydavateľstvá vďaka tomu finančne profitovali, ale zároveň tiež pomohli v Japonsku pozdvihnúť úroveň detskej literatúry.

Učitelia a pracovníci knižníc, okrem požiadavky na zvýšenie počtu kníh pre deti a mládež, vyjadrili tiež nespokojnosť s lacnými a nevhodne spracovanými vydaniami kníh klasikov svetovej detskej literatúry, ktoré sa objavovali na trhu. Vydavatelia si uvedomili, že dopyt po takýchto vydaniach začne klesať, preto iniciovali prekladanie nových diel vysoko cenených svetových autorov detskej literatúry 20. storočia do japončiny. Tak sa pre japonských čitateľov stali dostupné diela Hugha Loftinga (1886 – 1947), Hendrika van Loona (1882 – 1944), Hansa Baumanna (1914 – 1988), Meindert de Jonga (1906 – 1991), Doly de Jongovej (1911 – 2003), Eleanor Estesovej (1906 – 1988), Eleanor Farjeonovej (1881 – 1965), Ericha Kästnera (1899 – 1974), E. Nesbita (1858 – 1924) alebo Astrid Lindgrenovej (1907 – 2002).⁷⁴

Ďalším významným prvkom, týkajúcim sa vývoja detskej literatúry v Japonsku, bolo rozšírenie žánrovej rozmanitosti publikovaných kníh pre deti a mládež.

⁷¹ Watanabe, 1970, s. 116.

⁷² Watanabe, 1970, s. 118.

⁷³ ibid.

⁷⁴ Watanabe, 1970, s. 119.

Populárnymi sa stali napr. prerozprávane ľudové a mytologické príbehy, životopisy, historické a geografické knihy, knihy o objavoch a bádani alebo tiež obrázkové knihy.⁷⁵

Japonskí učitelia a pracovníci knižníc však nemali dostatočný vplyv na to, aby docielili produkciu kvalitných diel určených deťom a mládeži, pochádzajúcich z pera domácich autorov.

Prvá polovica 50. rokov bola akýmsi prechodným obdobím pred vznikom súčasnej japonskej detskej literatúry, ktorej počiatky sa datujú do konca 50. a začiatku 60. rokov. Japonská ekonomika bola ešte stále slabá, rovnako ako knižný trh s detskou literatúrou. Mladí autori neustále hľadali nové spôsoby, ktorými by inovovali a zlepšili tvorbu pre deti a mládež. Za najlepší prostriedok nových literárnych snáh bol považovaný román a ako vzor mladým japonským autorom často poslúžili preklady britských a amerických diel.⁷⁶

Položeniu základov súčasnej japonskej detskej literatúry predchádzali verejné diskusie, opätovná analýza a hodnotenie diel spisovateľov špecializujúcich sa predovšetkým na písanie literárneho žánru *dówa*. Tvorba Ogawy Mimeia, Cuboty Džódžiho a Hamady Hirosukeho si vyslúžila čiastočne negatívnu kritiku. Na druhej strane bola ocenená tvorba Mijazawy Kendžiho, Čiby Šózóa a Niimi Nankičiho. Hodnotením tvorby týchto autorov a skúmaním dovtedajšej detskej literatúry sa zaoberali rôzne vedecké štúdie, medzi inými, napr. štúdia s názvom *Gendai džidó bungakuron* (1959; Rozprava o súčasnej detskej literatúre) autora a kritika detskej literatúry Furuty Taruhiho (1927 – 2014) alebo tiež štúdia *Kodomo to bungaku* (1960; Deti a literatúra), na ktorej tvorbe sa podieľalo niekoľko významných japonských spisovateľov a pedagógov.⁷⁷ Boli to: Išii Momoko (1907 – 2008), Inui Tomiko (1924 – 2002), Suzuki Šiniči (1898 – 1998), Seta Teidži (1916 – 1979), Macui Tadaši (1926) a Watanabe Šigeo (1928 – 2006). Táto štúdia zásadne ovplyvnila neskoršiu japonskú autorskú tvorbu pre deti a mládež, pretože pre ňu, na základe analýzy svetovej detskej literatúry (predovšetkým európskej a americkej) a jej porovnávaním s japonskou literárnou tvorbou pre deti, stanovila kritériá a identifikovala nedostatky. Najdôležitejším kritériom bolo, aby boli diela zábavné, jasné a zrozumiteľné.⁷⁸ Autori tiež chceli poukázať na fakt, že deti nie je možné prinúť k čítaniu niečoho, čo samy čítať nechcú. Podľa nich by sa v ich rukách mali ocitnúť len hodnotné knihy, ktoré im

⁷⁵ Watanabe, 1970, s. 119 – 120.

⁷⁶ Jinguh, 1996, s. 839.

⁷⁷ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

⁷⁸ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/person/index.html>

pomôžu rásť intelektuálne aj emocionálne.⁷⁹ V Japonsku totiž dovtedy existovalo mnoho interpretácií, ako by mala vyzerat' resp. čo by mala splňať ideálna detská kniha. Dôraz bol kladený na výchovu k zdvorilosti a poslušnosti, na rozšírenie poznatkov z rôznych oblastí alebo na oboznámenie sa s niektorými sociálnymi a ekonomickými problémami, ktoré boli v spoločnosti aktuálne riešené.⁸⁰ Toto však nebol správny prístup k literatúre určenej deťom. Situácia sa začala výrazne zlepšovat' príchodom mladých spisovateľov, ktorí svoju tvorbu zamerali výhradne na detské publikum.

Začiatkom 50. rokov začala, pod vedením Išii Momoko, vychádzať séria s názvom *Iwanami šónen bunko* (Iwanamiho detská knižnica), ktorej zámerom bolo predstaviť zahraničné, klasické i súčasné, diela detskej literatúry. Chcela tiež poukázať na nevyhnutnosť originálnych diel japonskej literatúry pre deti a mládež, a tým vyzvať a motivovať mladých spisovateľov, aby sa písaniu takýchto diel začali venovať.⁸¹ Jedným z nich bola spisovateľka Inui Tomiko. Jej prvé dielo s názvom *Nagai nagai penguin no hanaši* (1954; Dlhý predlhý príbeh o tučniakoch) bolo jedným z prvých pokusov ponúknuť malým čitateľom rozsahovo dlhší, ucelený príbeh napísaný špeciálne pre nich. Príbeh bol písaný ako žáner *dówa*, ale autorka v ňom namiesto básnického jazyka, typického pre tento žáner, využila jazyk prozaický. Po tomto diele nasledovali ďalšie, medzi inými, napr. *Kokage no ie no kobitotači* (1959; Trpaslíci z domčeka pod stromom) určené skôr starším deťom alebo napr. *Hokkjoku no Múšika to Míšika* 1964; (Muško a Miško zo severného pólu) a mnohé iné.⁸² Ďalšou spisovateľkou, ktorá prispela novým rozmerom k japonskej detskej literatúre, je Kanzawa Tošiko (1924). Bola ocenená, predovšetkým, za svoje príbehy s fantastickou tematikou, plné nezvyčajných bytostí, mágie a nadprirodzených schopností. Jej dielo *Čibikko Kamu no bóken* (Dobrodružstvá malého Kamuho), vydané v roku 1961, je výnimočné práve vďaka takýmto fantastickým prvkom.⁸³ Aj spisovateľ Sató Satoru (1928 – 2017) obohatil japonskú detskú literatúru svojou *fantasy-trilógiou*, ktorá vychádzala v rokoch 1959 – 1965. Tvorila ju diela *Daremo širanai čiisana kuni* (Malá krajina, ktorú nikto nepozná), *Mamecubu hodo no čiisana inu* (Pes malý ako hrášok) a *Hoši kara očita čiisana hito* (Človečik, ktorý spadol z hviezdy). Jednou z výrazných zaujímavostí tejto

⁷⁹ Watanabe, 1970, s. 120.

⁸⁰ Watanabe, 1970, s. 121.

⁸¹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

⁸² Watanabe, 1970, s. 121.

⁸³ *ibid.*

trilógie je postava akéhosi škriatka či víly, ktorá má pôvod v legendách národa Ainu.⁸⁴ Prínosom do japonskej detskej literatúry sú aj diela spisovateľky Nakagawy Rieko (1935), v ktorých autorka príjemným a láskavým spôsobom, živo a sviežo zobrazuje detský svet. Ide napr. o trilógiu, vychádzajúcu v rokoch 1962 – 1965, pozostávajúcu z príbehov *Ija Ija En* (Nezbednícka škôlka), *Kaeru no Eruta* (Žaba Eruta) a *Momoiro no Kirin* (Ružová žirafa).⁸⁵

Satóove dielo *Dare mo širanai čiišana kuni* (1959) a Inuino dielo *Kokage no ie no kobitotači* (1959) už nemožno zaradiť k predchádzajúcemu žánru *dówa*, pretože mali celkom odlišný charakter. Rozprávkové príbehy typu *dówa* boli rozsahovo kratšie a ich dej bol spravidla vždy zasadený do vymyslených, rozprávkových svetov. Ďalšou charakteristikou bol poetický, obrazný jazyk, ktorým boli písané. Diela patriace do súčasnej detskej literatúry mali dlhší rozsah a veľmi často realisticky popisovali životy detí v spoločnosti s využitím bežného prozaického jazyka.⁸⁶

Na koniec 50. rokov a začiatok 60. rokov, teda vznikom prvých diel radených do súčasnej detskej literatúry, je datované ukončenie tradície tzv. *kóen dówa* (口演童話), teda orálnej literatúry alebo literatúry prednášanej nahlas, ktorá začala dielom Iwaju Sazanamiho – *Koganemaru* (1891), ktoré bolo napísané klasickým literárnym jazykom v slabičnom rytme 5-7, aby tak bolo uľahčené jeho čítanie. Vznikom súčasnej detskej literatúry táto tradícia viac-menej zaniká, pretože nová tvorba pre deti bola určená primárne pre individuálne, tiché čítanie.⁸⁷

Diela súčasnej detskej literatúry boli v počiatkovej fáze písané v duchu idealizmu – detskí hrdinovia v nich za každých okolností dokázali prekonať všetky problémy a prekážky, ktoré im život priniesol. Postupne sa príbehy zbavujú idealistických klišé a autori sa viac prikláňajú k realizmu. Detská literatúra sa tak postupne rozvíja do rôznych podôb a žánrov.⁸⁸

Niektorí autori tohto obdobia sa snažili vo svojich príbehoch, častokrát inšpirovaných osobnými skúsenosťami, malým čitateľom priblížiť vojnu a zlo, ktoré so sebou prináša. Avšak takéto diela boli pre nich ťažko zrozumiteľné, preto autori začali túto vážnu tematiku zasadzovať do fiktívnych svetov s použitím rozličných *fantasy*- a *sci-fi*-prvkov, tak aby bola pre deti atraktívnejšia a ľahšie pochopiteľná. Aj spomínané

⁸⁴ Watanabe, 1970, s. 121.

⁸⁵ *ibid.*

⁸⁶ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

⁸⁷ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

⁸⁸ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section4/index.html>

dielo Sató Satoruho *Dare mo širanai čisana kuni* a dielo *Kokage no ie no kobitotači* autorky Inui Tomiko možno označiť za takéto diela. Podobnými dielami sú napr. *Piičášan* (1964; Hora Piecha) autorky Okkocu Jošiko (1929 – 1980), *Horobita kuni no tabi* (1969; Putovanie zničenou krajinou) autora Mikiho Taku (1935) alebo *Futari no Ida* (1969; Dve dievčatá menom Ida) autorky Macutani Mijoko (1926 – 2015).⁸⁹

Okrem realistických príbehov zo života detí, napr. *Akage no Pochi* (1960; Ryšavý Poči) autora Jamanaky Hisašiho (1931), *Kjóšicu niimarugogo* (1969; Trieda č. 205) autora Óiši Makota (1925 – 1990) alebo napr. *Tenši de daiči wa ippai da* (1967; Zem plná anjelov) autora Gota Rjúdžiho (1943 – 2010), sa v 60. a 70. rokoch objavujú aj historické romány napr. *Higo no išiku* (1965; Kamenár z Higa) autora Imaniši Sukejukiho (1923 – 2004) alebo *Madžin no umi* (1968; Začarované more) autora Meakawu Jasua (1921 – 2003).⁹⁰ Ďalším druhom príbehov, ktoré sa začali v tomto období objavovať, sú prerozprávane ľudové príbehy a legendy. Napr. adaptácia ľudového príbehu z oblasti Nagana, ktorú vo svojom diele *Tacu no ko Taro* (1960; Dračí chlapec Taro) prerozprávala autorka Macutani Mijoko alebo, na druhej strane, originálne príbehy písané štýlom ľudových rozprávání tzv. *sósaku minwa* (創作民話) alebo *minwafú sósaku* (民話風創作), napr. *Džibetakko-sama* (1972; Boh zeme) autora Saneta Akiru (1935 – 2016).⁹¹

Počnúc 70. rokmi sa stáva populárnou aj tzv. literatúra nonsensu, medzi inými, napr. dielo manželov Funazakiových – *Tonkači to hanašógun* (1971; Tonkači a kvetinový generál) alebo dielo Mitamury Nobujukiho (1939) – *Otósan ga ippai* (1975; Tak veľa oteckov).⁹² Od druhej polovice 70. rokov sa v dielach určených deťom začínajú objavovať témy, ktoré boli dovtedy, v japonskej detskej literatúre, pokladané za tabu – intimita, smrť, rozpad rodiny a pod.⁹³

Japonská detská literatúra mení v povojnovom období svoje poslanie a prechádza od didaktizmu k zábave – jej prvoradým cieľom už nie je recipienta poučiť či niečo ho naučiť, ale predovšetkým ho zabaviť. K tomuto posunu prispel predovšetkým rozvoj žánru *manga* a rozmach detských televíznych programov.⁹⁴

⁸⁹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

⁹⁰ Jingu, 1996, s. 840.

⁹¹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

⁹² *ibid.*

⁹³ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

⁹⁴ Miller, 2009, s. 16.

Pôvod žánru *manga* sa datuje pravdepodobne až do 12. storočia. Za jeho predchodcu sa pokladajú tzv. *čódžúgiga* (鳥獣戯画), teda „zvitky so zvieratami“ alebo „zábavné obrázky vtákov a zvierat“, za ktorých autora je považovaný umelecky založený mních Kakujú, známy tiež ako Toba Sódžó (1053 – 1140).⁹⁵ O ďalší rozvoj tohto žánru, do podoby grafického rozprávania, sa zaslúžil umelec Hokusai Kacušika (1760 – 1849) prostredníctvom svojich obrazov tzv. *ukijoe* (浮世絵) – „obrazov prchavého sveta“, ktoré vytváral technikou drevotlače.⁹⁶ Avšak prvé „skutočné“ *mangy*, ktoré mali podobnú koncepciu ako tie súčasné, sa objavujú až v 20. storočí, konkrétne v druhej polovici 20. rokov a v 30. rokoch, kedy tento žáner začal postupne nadobúdať veľkú popularitu. Najväčší rozvoj originálneho štýlu japonskej *mangy* je datovaný do obdobia po 2. svetovej vojne, a to aj vďaka vplyvu komiksov z USA a Disneyho animáciám.⁹⁷ V polovici 50. rokov začali vychádzať *manga*-mesačníky a na ich konci už aj *manga*-týždenníky. V roku 1959 bolo zahájené vydávanie prvého *manga*-týždenníka, primárne určeného chlapcom, s názvom *Šúkan šónen magadžin* (Týždenník pre chlapcov). V roku 1968 začal vychádzať najpredávanejší *manga*-týždenník – *Šúkan šónen džanpu*, známy tiež ako *Shōnen Jump*. Rok 1953 je pokladaný za vznik typu *mangy* orientovanej na ženské publikum, tzv. *šódžo manga* (少女漫画). Za prvé takéto dielo je považovaná *manga Ribon no kiši* (Stužkový rytier) autora Osamu Tezuky (1928 – 1989), označovaného tiež za „otca žánru *manga*“ najmä vďaka svojej plodnej tvorbe, priekopníckym technikám a inovatívnej redefinícii typov *mangy*. V tomto období sa tvorbe *šódžo mangy* venovali výlučne len autori – muži, okrem Osamu Tezuky to bol napr. Išinomori Šótaró (1938 – 1998), Čiba Tecuja (1939), Macumoto Reidži (1938) alebo Umezu Kazuo (1936).⁹⁸ Situácia sa začala meniť v polovici 60. rokov, kedy sa na *manga*-scéne objavuje tzv. *24-nen-gumi* (Skupina 24. roku) – skupina *manga*-autoriek narodených v 24. roku obdobia Šówa (inak rok 1949), ktorú tvoria: Hagio Moto (1949), Takemija Keiko (1950), Óšima Jumiko (1947), Jamagiši Rjóko (1947), Jamamoto Sumika (1949), Kihara Tošie (1948), Ikeda Rijoko (1947) a ďalšie. Počnúc týmto obdobím začali byť takmer všetky *mangy* pre dievčatá a ženy tvorené výlučne ženskými autorkami.⁹⁹ V 60. rokoch začínajú vychádzať viaceré *manga*-časopisy určené dievčatám a ženám, medzi inými, napr. v roku 1963 prvý dievčenský *manga*-týždenník

⁹⁵ Schodt cit. In: Toku, 2001, s. 13.

⁹⁶ Toku, 2001, s. 13.

⁹⁷ *ibid.*

⁹⁸ Takeuchi, 2010, s. 82.

⁹⁹ *ibid.*

s názvom *Šúkan šódžo furendo* (Týždenník Priateľ/priateľka dievčat). V tom istom roku začal vychádzať aj časopis *Šúkan mágaretto* (Týždenník Margaret). V roku 1968 zase *Šúkan sebuntín* (Týždenník Sedemnásť), *Šódžo komikku* (Dievčenský komiks) a v roku 1969 vznikol časopis *Faní* (Fanny).¹⁰⁰ Začiatkom 70. rokov došlo k reforme *šódžo mangy* – rozšíril sa žánrový a tematický okruh príbehov (rodinné a školské príbehy, *science fiction*- a *fantasy*-príbehy, historické príbehy, komédie alebo tiež tzv. *šónen ai* s tematikou homosexuality) a za ústrednú tému bola zvolená téma lásky. Vznikli modely či šablóny, na základe ktorých začali byť príbehy, spadajúce pod žáner *šódžo manga*, tvorené a oddelili ho tak od žánru *šónen manga*, ktorý spracovával iné námety.¹⁰¹

Súčasne s rozvojom japonskej ekonomiky, v 70. a 80. rokoch, nastal aj rýchly rozmach *manga*-trhu. Samotný žáner *manga* sa stal neoddeliteľnou súčasťou japonskej populárnej kultúry a v roku 2002 bol zaradený aj do učebných osnov ako jeden z prostriedkov na vyjadrenie myšlienok a nápadov žiakov a študentov.¹⁰²

V Japonsku sa v tomto období začínajú objavovať prvé pokusy *fantasy*-diel, ktorých vznik bol inšpirovaný dielami pochádzajúcimi z Veľkej Británie a USA. Už v roku 1958 sa objavuje kritická štúdia významného japonského autora, prekladateľa a kritika Seta Teidžiho (1916 – 1979), ktorý sa vo veľkej miere podieľal na rozvoji modernej detskej literatúry v povojnovom Japonsku. V tejto štúdii s názvom *Kósó monogatari ga hicujó na koto* (1958; Potreba fantastických príbehov) bol po prvýkrát predstavený pojem a žáner *fantasy*.¹⁰³ Autor sa v štúdii opiera o britské a americké literárne teórie týkajúce sa detskej literatúry a termínom *fantasy* označuje príbehy určené deťom, ktoré sú písané ako imaginatívna, fantastická fikcia. Za prvé takéto diela, ktoré vlastne odštartovali zrod *fantasy*-žánru na japonský spôsob, možno označiť, už spomínané, dielo *Dare mo širanai čiisana kuni* autora Sató Satoruho alebo dielo autorky Inui Tomiko *Kokage no ie no kobitotači*. V nasledujúcich dekádach sa objavujú diela ďalších autorov, ktorí unikátnym spôsobom vytvorili vlastné fantastické svety a predčili tak svojich predchodcov. Zároveň tiež poukázali na schopnosť japonských spisovateľov tvoriť kvalitné a pútavé diela tohto žánru, ktoré majú potenciál zaujať čitateľov z celého sveta. K týmto dielam možno zaradiť napr. dve diela autora Kanzawy Tošika (1924) – *Gin no honó no kuni* (1972; Krajina strieborného plameňa) a *Hikariguruma jo maware*

¹⁰⁰ Takeuchi, 2010, s. 106.

¹⁰¹ Ōcuka cit. In: Takeuchi, 2010, s. 82.

¹⁰² Nakano cit. In: Toku, 2001, s. 15.

¹⁰³ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section4/index.html>

(1972; Otáčaj sa, koleso svetla!).¹⁰⁴ Ďalším významným *fantasy*-dielom je *Madžo no takkjúbin* (1985; Čarodejnická donášková služba) autorky Kadono Eiko (1935). Na Západe je toto dielo známe najmä ako celovečerný animovaný film z roku 2003 pod anglickým názvom *Kiki's Delivery Service* (Kikina donášková služba).¹⁰⁵

Povojnová generácia japonských autorov, ktorí boli oslobodení od predvojnového didaktizmu a idealizmu 50. rokov, začala rozširovať možnosti detskej literatúry. Výsledkom boli také diela, spadajúce tiež pod žáner *fantasy*, ako napr. *Poppen-sensei no ničijóbi* (1973; Nedel'a doktora Poppena) autora Funazaki Jošihika (1945), *Nonbiri kobuta to sekaseka usagi* (1974; Radostné prasiatko a neposedný zajko) autora Ozawu Tadašiho (1937 – 2008), *Kiri no mukó no fušigina mači* (1975; Zvláštne mestečko ukryté v hmle) autorky Kašiwaby Sačiko (1954) alebo tiež napr. dielo *Inemuri džizeruká* (1977; Ospalý naftový vláčik) autorky Horiuči Sumiko (1929).¹⁰⁶

2.5 Obdobie Heisei (1989)

Koncom 80. rokov sa začínajú objavovať aj originálne *fantasy*-diela určené predovšetkým starším čitateľom. Ako príklad možno uviesť prvé dielo autorky Ogiwary Noriko (1959) s názvom *Sorairo magatama* (1989; Modrý klenot), v ktorom sa, po vzore západných *fantasy*-diel, odohráva boj svetla a temnoty. Ďalšími takýmito dielami sú aj *Kunugi bajaši no zawazawaso* (1991; Šuštiaca izbička v dubovom lese) autorky Tomijasu Jóko (1959) alebo *Furusato wa nacu* (1991; Rodné mesto v lete) autorky Šigety Kacuno. Autorky sa v týchto dvoch dielach pokúsili vytvoriť animistický svet duchov a nadprirodzených bytostí, ku ktorému má japonský čitateľ veľmi blízko.¹⁰⁷ Tieto a podobné diela sú signálom postupne narastajúcej kvality a zdokonaľovania sa aj japonského žánru *fantasy*.

Napriek popularite *fantasy*-príbehov si prvotné miesto v čitateľskej obľúbenosti udržali, niekedy kritizované pre svoju zastaralosť či staromódnosť, rozprávkové príbehy popredných autoriek Tačihary Eriky (1937), Aman Kimiko (1931), Awy Naoko (1943 – 1993) a ďalších.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Jingu, 1996, s. 841.

¹⁰⁵ Miller, 2009, s. 16.

¹⁰⁶ Jingu, 1996, s. 841.

¹⁰⁷ *ibid.*

¹⁰⁸ Jingu, 1996, s. 841 – 842.

21. storočie

21. storočie je v Japonsku storočím oživenia popularity a renovácie príbehových obrázkových kníh, ktoré boli obľúbené už koncom 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Po 2. svetovej vojne ich popularita opäť vzrástla, a to najmä vďaka obrázkovému mesačníku *Kodomo no tomo* (Spoločník detí), ktorý začal vychádzať od roku 1956. Japonskí autori do neho prispievali svojimi originálnymi dielami, ale aj prerozprávanými ľudovými príbehmi. Mesačník *Kodomo no tomo* vlastne položil základ formátu obrázkových kníh. 60. a 70. roky možno označiť ako „zlatý vek“ obrázkových kníh v Japonsku.¹⁰⁹ Tento formát si postupne získal obľubu aj u dospelých čitateľov, napriek tomu, že bol pôvodne určený deťom. Obrázkové knihy je možné pokladať za akýsi barometer nálad a stavu spoločnosti v období, v ktorom vznikajú.¹¹⁰

Počnúc rokom 2000 postupne vzrástol počet talentovaných autorov obrázkových kníh, ktorí sa začali zaujímať o možnosť predstaviť a neskôr i publikovať svoje diela v zahraničí. Týmto autorom sa naskytna vhodná príležitosť na Medzinárodnom knižnom veľtrhu v talianskej Bologni. Po získaní niekoľkých ocenení na tomto podujatí si japonskí autori vyslúžili pozornosť zahraničných vydavateľstiev, čo vyústilo k debutu ich diel v zahraničí.¹¹¹

V dôsledku nízkej pôrodnosti a pokračujúceho trendu vzniku nukleárnych rodín v Japonsku, nadobudlo čítanie ako aktivita nový význam a rozmer. Stalo sa nástrojom prehlbovania a budovania vzťahu a komunikácie medzi rodičmi a deťmi. Od roku 2001 iniciovala nezisková organizácia s názvom NPO Bookstart Japan (NPO ブックスタート) program, prostredníctvom ktorého boli každému dieťaťu vo veku 10 mesiacov až 2 roky, poskytované obrázkové knihy tvorené rozličnými vyjadrovacími metódami od realistických a abstraktných až po nonsensové. Vďaka tejto iniciatíve sa aj mnoho vydavateľstiev rozhodlo publikovať obrázkové knihy určené výlučne pre túto vekovú kategóriu detí. V súčasnosti je každoročne vydaných viac ako 200 titulov takýchto obrázkových kníh. Jedným z príkladov série kníh určených tejto vekovej kategórii detí je aj séria *Akačan kare ehon* (Obrázková kniha pre bábätká) autora Tanikawy Šuntara (1931), ktorá začala vychádzať v roku 2003.¹¹²

¹⁰⁹ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section5/index.html>

¹¹⁰ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section6/index.html>

¹¹¹ *ibid.*

¹¹² *ibid.*

Udalosťou, ktorá výrazne ovplyvnila aj tvorbu autorov obrázkových kníh, bolo ničivé zemetrasenie a následná jadrová katastrofa, ktoré sa odohrali v marci 2011 na severovýchode Japonska. Autori chceli prostredníctvom svojich diel poukázať na ničivú silu prírody, strach a bolesť z prežitého nešťastia, ale zároveň tiež varovať modernú spoločnosť pred následkami svojho počínania. Zároveň však chceli vyjadriť podporu a spolupatričnosť deťom, ktoré boli katastrofou bezprostredne zasiahnuté. Marec 2011 je tak akýmsi medzníkom vo vnímaní obrázkových kníh čitateľmi a spoločnosťou v novom svetle.¹¹³

Obdobie 21. storočia je tiež obdobím rozšírenia čitateľskej základne súčasnej literatúry pre deti a mládež o čitateľov z nižších a vyšších stredných škôl, teda o čitateľov zhruba vo veku 11 – 18 rokov. Vzniká nový žáner označovaný ako „literatúra pre mladých dospelých“. Aj touto skutočnosťou možno demonštrovať pestrosť a bohatosť literatúry pre deti a mládež v Japonsku.

V roku 2018 získala japonská autorka kníh pre deti a mládež – Kadono Eiko (1935) prestížnu Cenu Hansa Christiana Andersena, ktorá je zároveň najvyšším medzinárodným uznaním v oblasti umeleckej tvorby pre deti a mládež. Toto ocenenie je udeľované spisovateľom a ilustrátorom detských kníh za celoživotné dielo, ktoré nejakým spôsobom obohatilo svetovú literatúru pre deti a mládež. Kadono Eiko je tak už v poradí piatou osobou japonskej národnosti, ktorá bola ocenená touto výnimočnou cenou. V rokoch 1980 a 1984 cenu získali japonskí ilustrátori Akaba Suekiči (1910 – 1990) a Anno Micumasa (1926). V roku 1994 ňou bol ocenený japonský básnik Mado Mičio (1909 – 2014) a v roku 2014 zase japonská autorka *fantasy*-diel – Uehaši Nahoko (1962).¹¹⁴

Nástupom internetu, rôznych informačných médií a pokrokových technológií, a taktiež v dôsledku zmien vo vzdelávacom prostredí detí a mládeže, započatých 90. rokmi minulého storočia, čelí Japonsko, rovnako ako mnohé iné krajiny sveta, problému klesajúceho záujmu o čítanie a nedostatočnej čitateľskej gramotnosti. Keďže čítanie a interakcia s knihami sú pre kognitívny i emocionálny rozvoj detí a mladistvých veľmi dôležité, japonská vláda sa tento závažný problém rozhodla riešiť. Rok 2000 označila za „Národný rok čítania pre deti“ a v ten istý rok vznikla v Japonsku Medzinárodná

¹¹³ <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section6/index.html>

¹¹⁴ <http://jbby.org/en/andersen01.html>

knižnica detskej literatúry, ktorá je odnožou Národnej knižnice. Taktiež v roku 2001 bol prijatý „Zákon o podpore čitateľských aktivít detí“.¹¹⁵

Rok 2000 tak odštartoval vlnu celonárodných aktivít na podporu čítania a záujmu o knihy určených predovšetkým deťom a mladistvým. Súčasťou týchto aktivít je tiež projekt spomínanej organizácie Bookstart, vďaka ktorému sú deti už od útleho veku oboznamované s knihami prostredníctvom formátu obrázkových kníh. Ďalšou aktivitou sú programy tzv. ranného čítania – *asa no dokušo* (朝の読書), v rámci ktorých v školách každé ráno žiaci a učitelia spoločne čítajú knihy. Veľkým prínosom k zatraktívneniu čítania pre deti je tiež postupný vznik detských knižničných oddelení a zavádzanie čitateľských aktivít pre deti a mladistvých vo verejných knižniciach v jednotlivých mestách. Podobné aktivity ponúkajú aj iné inštitúcie, napr. niektoré múzeá. Jedným z nich je napr. Umelecké múzeum obrázkových kníh Iwasaki Čihiro v Tokiu a pod.¹¹⁶

Od stredovekých *otogizóši*, *Nara ehon* a *akahon*, cez idealistické a realistické diela až po *mangu* a *fantasy*-romány. Japonská literatúra pre deti a mládež si počas procesu svojho utvárania a rastu prešla mnohými zmenami a zvratmi. Musela prekonať problémy a ťažkosti, ktoré prinášali jednotlivé obdobia so svojimi historickými, spoločenskými i politickými zmenami, aby sa z nej nakoniec stala plnohodnotná a uznávaná literárna oblasť nielen doma, ale aby sa o kvalite japonských diel a šikovnosti ich autorov dozvedel celý svet.

¹¹⁵ <https://afcc.com.sg/2016/page/country-of-focus-japan/>

¹¹⁶ *ibid.*

3 JAPONSKÍ AUTORI LITERATÚRY PRE DETI A MLÁDEŽ

Nasledujúca kapitola je venovaná stručným biografiami japonským autorov, ktorí tvoria/tvorili, či už primárne alebo len okrajovo, diela určené deťom a mládeži. Ide o výber autorov, ktorých aspoň jedno z diel bolo preložené do českého alebo slovenského jazyka. Súčasťou biografii je aj stručná charakteristika tvorby autorov s uvedením názvov niektorých konkrétnych diel.

3.1 Anno Micumasa a Anno Masaičiró

ANNO MICUMASA (安野 光雅) sa narodil v roku 1926 v meste Cuwano v prefektúre Šimane. Rozhodol sa pre učiteľské povolanie, avšak jeho štúdium na vysokej pedagogickej škole bolo prerušené 2. svetovou vojnou, pretože bol povolaný do armády. Štúdium dokončil v roku 1948, a potom viac ako desať rokov pôsobil v Tokiu na základnej škole ako učiteľ matematiky. Tam si získal medzi žiakmi veľkú popularitu, a to najmä vďaka svojmu optimistickému a humornému prístupu. Po skončení učiteľskej kariéry ho jeho známy, pracujúci vo vydavateľstve, motivoval, aby sa skúsil zamerať na literatúru pre deti. A tak, v roku 1968, vydal svoju prvú knihu s názvom *Fušigi na e* (Zázračné obrázky). Toto dielo spočiatku nebolo v Japonsku veľmi úspešné, avšak hneď od začiatku zaujalo zahraničných vydavateľov, predovšetkým v USA a v Európe, ktorí sa začali jeho tvorbou intenzívne zaoberať.

V roku 1977 bolo jeho dielo *ABC no hon* (1974; Kniha abecedy) ocenené medailou Kate Greenawayovej – literárnou cenou udeľovanou vo Veľkej Británii ilustrátorom detskej literatúry.¹¹⁷

Od roku 1977 začal pracovať na svojej, pravdepodobne, najznámejšej sérii obrázkových kníh *Tabi no ehon* (1977 – 2009; Cestovateľské obrázkové knihy), ktoré obsahujú ilustrácie vytvorené počas jeho zahraničných ciest, predovšetkým do krajín severnej a západnej Európy. Prostredníctvom týchto diel chce recipienta vizuálne zábavnou formou oboznámiť s geografiou a kultúrou týchto krajín.¹¹⁸

Popri tvorbe a ilustrovaní rozprávkových publikácií sa zaoberal aj publikáciami umelecko-náučného charakteru, určené najmä najmenším deťom. Preslávil sa svojimi

¹¹⁷ <http://www.encyclopedia.com/children/academic-and-educational-journals/anno-mitsumasa-1926>

¹¹⁸ <http://jbby.org/en/andersen01.html#anno>

knihami z edície *Ucukušii sūgaku šūgō* (Krásna matematika), do ktorej patrí aj krátka próza s názvom *Cubo no naka* (v českom preklade: *Pohádka z cukřenky*, 1987).¹¹⁹

Anno Micumasa patrí k veľmi úspešným a obľúbeným autorom detských obrázkových kníh, do ktorých vkladá svoj osobitý umelecký výraz. Jeho ilustrácie sú charakteristické drobnými detailmi, humorom a viditeľným záujmom o vedu, matematiku a cudzie kultúry. Zámerom jeho umeleckej tvorby je viesť recipienta k imaginatívnejmu mysleniu o číslach, k počítaniu, k rozvíjaniu znalosti abecedy, priestorovej a časovej predstavivosti. Jeho kresby sú často prirovnávané k tvorbe holandského umelca Mauritsa C. Eschera (1898 – 1972).¹²⁰ Pri ich tvorbe využíva predovšetkým výtvarnú techniku kresby perom alebo tušom, maľbu akvarelovými farbami, príležitostne aj koláž alebo techniku drevorezu. Univerzálnym prístupom v jeho tvorbe osloví nielen deti, ale aj dospelých. A zaujme rovnako domácich aj zahraničných recipientov.

Za svoje dielo bol odmenený niekoľkými cenami, medzi inými, získal dvakrát cenu Zlaté jablko (v roku 1977 v ČSR) a v roku 1984 mu bola udelená medaila Hansa Christiana Andersena, ktorá je najvyššou medzinárodnou literárnou cenou udeľovanou Medzinárodným združením pre detskú knihu autorom a ilustrátorom detskej literatúry ako ocenenie ich celoživotného diela.¹²¹

Ďalšie diela: *Sakasama* (1969; Hore nohami), *Óki na mono no suki na ósama* (1976; O kráľovi, ktorý mal rád veľké veci), *Mori no Ehon* (1977; Obrázková kniha lesa), *Tendósecu no hon* (1979; Kniha o teórii geocentrizmu), *Kúsókóbó* (1979; Ateliér fantázie), *Kúsóšobó* (1991; Knižnica fantázie) atď.¹²²

ANNO MASAIČIRÓ (安野 雅一郎) narodený v roku 1954, zdedil po otcovi záujem o umenie, vedu a matematiku. Vyštudoval techniku a neskôr sa začal venovať riadeniu spomínanej edície *Ucukušii sūgaku šūgō* v tokijskom vydavateľstve Dówaja. So svojim otcom spolupracoval na množstve publikácií, okrem iných, na knihe

¹¹⁹ Krouský cit. In: Anno, 1987, obálka.

¹²⁰ <http://jbby.org/en/andersen01.html#anno>

¹²¹ Krouský cit. In: Anno, 1987, obálka.

¹²² <http://www.encyclopedia.com/children/academic-and-educational-journals/anno-mitsumasa-1926>

Mahócukai no ABC (Kúzelná abeceda) alebo *Mahócukai no aiueo* (Premenená abeceda), ktoré boli vydané v roku 1980.¹²³

3.2 Cuboi Sakae

CUBOI SAKAE (壺井 栄) sa narodila v roku 1900 na ostrove Šikoku v prefektúre Kagawa v dedine Sakate, ktorá je v súčasnosti súčasťou mesta Šódošima. Jej otec bol výrobcom sudov na uskladňovanie sójovej omáčky a neskôr pracoval ako lodný prepravca. Napriek zhoršujúcej sa finančnej situácii v rodine, autorka dokončila osemročné štúdium a následne sa zamestnala ako poštová úradníčka. V roku 1925 odišla do Tokia, kde sa vydala za básnika Cuboi Šigedžiho (1897 – 1975).¹²⁴

Zúčastňovala sa aktivít organizácie NAPF (Celojaponská liga proletárskeho umenia), kde sa zblížila so stúpenkami proletárskeho literárneho hnutia, predovšetkým so spisovateľkami Hajaši Fumiko (1903 – 1951), Hirabajaši Taiko (1905 – 1972) a Sata Ineko (1904 – 1998).¹²⁵ Pod ich vplyvom začala aj ona sama písať.

Jej štýl je pomerne prostý, ale niektoré z jej diel sa vďaka svojmu hlbokému humanizmu, sociálnemu cíteniu a sympatiám k chudobnému obyvateľstvu vidieka, hlavne k ženám a deťom, stali celonárodne obľúbenými. Tematicky sa veľká časť jej tvorby vracia do obdobia jej detstva na ostrove Šódošima. V dielach sa objavujú nostalgické spomienky, ale taktiež kritika vtedajších polofeudálnych pomerov na japonskom vidieku. Jej diela sú nadčasové a sú hodnotné nielen literárne, ale aj z hľadiska poznania histórie japonskej spoločnosti.

Debutovala dielom *Daikon no ha* (Listy reďkovky), ktoré bolo vydané v roku 1938. Jej najslávnejším dielom je *Nidžúši no hitomi* (v slovenskom preklade: *Dvadsaťštyri oči*, 1961) z roku 1951, v ktorom autorka rozvíja príbeh vidieckej učiteľky Óiši Hisako a jej dvanástich žiakov. Dielo bolo preložené do niekoľkých svetových jazykov a v roku 1954 aj sfilmované. Za svoju tvorbu získala autorka cenu Ministerstva školstva a niekoľko ďalších ocenení. V roku 1979 bola na jej počesť v prefektúre Kagawa zriadená „cena Cuboi Sakae“ určená pre deti z tejto prefektúry. Cuboi Sakae zomrela v roku 1967 v Tokiu.¹²⁶

¹²³ Krouský cit. In: Anno, 1987, obálka.

¹²⁴ Winkelhöferová, 2008, s. 59.

¹²⁵ ibid.

¹²⁶ ibid.

Ďalšie diela: *Kojomi* (Kalendár), *Akai sutekki* (Červená palica), *Kaki no ki no aru ie* (Dom so stromom kaki), *Haha no nai ko to ko no nai haha to* (Deti bez matky a matka bez detí), *Sakamiči* (Cesta do kopca), *Kaze* (Vietor), *Išiusu no uta* (Pieseň mlynskeho kameňa), *Cukijo no kasa* (Dáždnik mesačnej noci).¹²⁷

3.3 Imae Jošitomo

IMAE JOŠITOMO (今江 祥智) sa narodil v roku 1932 v Ósake. V roku 1954 absolvoval odbor Anglická literatúra na univerzite Dóšiša v Kjóte. Po štúdiu pracoval ako učiteľ angličtiny na nižšej strednej škole v Nagoji. Počas pôsobenia na tejto škole, kde prišiel do kontaktu s dielami významných európskych autorov – Eleanor Farjeonovej (1881 – 1965), Ernsta Wiecherta (1887 – 1950), Marcela Aymého (1902 – 1967), Ericha Kästnera (1899 – 1974) a Antoine de Saint-Exupéryho (1900 – 1944), sa začal zaujímať o literatúru určenú deťom a mládeži. V tomto období začal písať, pod vplyvom svojho spolužiaka z univerzity, krátke prózy venované detským čitateľom, medzi inými, napr. *Amedama wo tabeta raion* (Lev, ktorý zjedol kvapku medu), *Sanbiki no raion no ko* (Tri levíčatá), *Šikakui kurage no ko* (Štvorcová medúzka), *Poketto kurabe* (Porovnávanie vreciek).¹²⁸

V roku 1960 odišiel do Tokia, kde sa zamestnal vo vydavateľstve Fukuinkan. Tu sa venoval, predovšetkým, publikáciám zameraným na výučbu angličtiny. V tom istom roku sa mu podarilo vydať svoju prvú knihu s názvom *Jama no mukó wa aoi umi datta* (Za horami bolo modré more).¹²⁹

Koncom 60. rokov sa zúčastnil zaujímavého literárneho projektu, ktorého iniciátorom bol český autor literatúry pre deti a mládež Zdeněk K. Slabý (1930). Išlo o vytvorenie spoločného diela – rozprávkovej detektívky s názvom *Tajemství oranžové kočky*, na ktorom sa spolupodieľalo desať autorov, vrátane Z. K. Slabého, z Európy a Japonska.¹³⁰

¹²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Sakae_Tsuboi

¹²⁸ <https://ja.wikipedia.org/wiki/今江祥智>

¹²⁹ Krouský, Slabý cit. In: *Modré Vánoce*, 1975, s. 163.

¹³⁰ <http://www.databazeknih.cz/knihy/tajemstvi-oranzove-kocky-26223>

V roku 1961 mu bola ponúknutá pozícia editora komiksového časopisu *Dizuní no kuni* (Disneyho krajina) v spoločnosti Reader's Digest. O rok neskôr sa stal jeho šéfredaktorom.¹³¹

V roku 1967 získal za dielo *Umi no ničijóbi* (1966; Nedľa na mori) cenu vydavateľstva Sankei.¹³² Okrem tejto ceny získal za svoju tvorbu aj mnohé ďalšie ocenenia.

Po smrti svojej matky, v roku 1968, sa vrátil do Kjóta, kde sa opäť venoval učiteľstvu.

V roku 1973 získal za dielo *Bonbon* ocenenie od Spoločnosti japonských spisovateľov literatúry pre deti a mládež.¹³³

Po rozvode so svojou prvou manželkou zostal žiť sám so svojou 8-ročnou dcérou. Túto tematiku spracúva v dielach *Fuju no hikari* (1981; Zimné svetlo) a *Jasašisagokko* (1977; Hra na dobrosrdečnosť). Dielo *Jasašisagokko* bolo v roku 1980 sfilmované do podoby televízneho seriálu, vďaka čomu sa z neho stal bestseller.¹³⁴

Imae Jošitomo zomrel v roku 2015.¹³⁵

Ďalšie diela: *Waraineko* (1964; Smejúca sa mačka), *Kakuretabo monogatari* (1966; Schovávačka), *Kuroi baša* (1967; Čierny koč), *Jújake no kuni* (1973; Krajina zapadajúceho slnka), *Aniki* (1976; Starší brat) atď.¹³⁶

3.4 Inui Tomiko

INUI TOMIKO (乾 富子) sa narodila v roku 1924 v Tokiu. Jej otec pracoval ako úradník vo veľkej firme a amatérsky sa zaoberal maľovaním. Autorka v roku 1941 začala študovať odbor japonská literatúra na Nihon džóši daigaku. Počas svojho štúdia sa zoznámila s detskou tvorbou Mijazawy Kendžiho (1896 – 1933), ktorá jej učarovala natoľko, že sa rozhodla venovať sa detskej próze. Keď bol jej otec preložený na pobočku firmy v západnom Japonsku, prerušila štúdium. Neskôr sa k štúdiu opäť vrátila. V kjótskom vzdelávacom ústave Heian džogakuin študovala pedagogiku predškolského

¹³¹ <https://ja.wikipedia.org/wiki/今江祥智>

¹³² Krouský, Slabý cit. In: *Modré Vánoce*, 1975, s. 163.

¹³³ <https://ja.wikipedia.org/wiki/今江祥智>

¹³⁴ *ibid.*

¹³⁵ *ibid.*

¹³⁶ Krouský, Slabý cit. In: *Modré Vánoce*, 1975, s. 163.

veku. Po absolvovaní pracovala v materských školách v Tokiu a v prefektúre Jamaguči.¹³⁷

Po skončení vojny, v roku 1947, vydala prózu *Kawa to Norio* (Rieka a Norio), v ktorej reflektuje svoje osobné skúsenosti z vojnového obdobia.¹³⁸ Postupom času sa začala venovať systematicky písaniu a svoje prvé prózy publikovala časopisecky.

V roku 1949 sa presťahovala naspäť do Tokia a začala pracovať na Univerzite Keiō. Vstúpila do Japonskej asociácie spisovateľov pre deti a mládež a spolu s niekoľkými ďalšími členmi založila časopis *Mame no ki* (Stromček). V roku 1950 nastúpila do vydavateľstva Iwanami šoten ako editorka v knižnici literatúry pre mládež, čo prispelo k jej umeleckému rastu a podnietilo ju k intenzívnejšej literárnej tvorbe. V roku 1953, spolu s ďalšími kolegami, založila časopis *Mugi* (Obilie), v ktorom publikovala prózu *Cugumi* (Drozd hrdzavý). Za toto dielo získala o rok neskôr Cenu pre nových autorov od Japonskej asociácie spisovateľov pre deti a mládež.¹³⁹

V časopise *Mugi*, od roku 1954, na pokračovanie publikovala prózu *Nagai nagai pengin no hanaši* (v slovenskom preklade: *Tučniačatá Puk a Kuk*, 1967), ktorá bola knižne vydaná v roku 1957. Autorka za ňu získala Kultúrnu cenu Mainiči.¹⁴⁰ Vďaka tomuto dielu sa postupne stala v oblasti literatúry pre deti a mládež uznávanou a rešpektovanou autorkou.

V ďalších rokoch publikovala napr. *Kokage no ie no kobitotači* (1959; *Trpaslíci z domčeka pod stromom*), *Sora kara no utagoe* (1963; *Spev z oblohy*) alebo *Hokkjoku no Múšika to Míšika* (1964; v slovenskom preklade: *Muško a Miško na severnom póle*, 1975; v českom preklade: *Eskymáček Tajaut a medvědi*, 1971). Za knihu *Umineko no sora* (1965; *Obloha plná čajok*) získala Nomovu cenu.¹⁴¹

Svojimi prózami, týkajúcimi sa predovšetkým života zvierat a fantastických bytostí, predstavuje deťom úplne nový svet fantázie. Rozvíjanie deja príbehov výborne korešponduje s detskou psychikou a obrazotvornosťou, a zároveň prispieva k zdravému vnútornému rastu detských recipientov. Jej tvorba prináša témy zodpovedajúce modernej dobe a jej chápaniu spoločnosti, prírody a vzťahov v nich.

¹³⁷ Winkelhöferová, 2008, s. 114.

¹³⁸ *ibid.*

¹³⁹ Winkelhöferová, 2008, s. 115.

¹⁴⁰ Winkelhöferová, 2008, s. 114 – 115.

¹⁴¹ Winkelhöferová, 2008, s. 115.

Hlási sa k princípom západného ponímania literatúry pre deti a mládež, ale zároveň vychádza z japonského prostredia a historických súvislostí.

Inui Tomiko zomrela v roku 2002.¹⁴²

Ďalšie diela: *Bokurawa kangarú* (1966; My sme klokany), *Kurajamidani no kobitotači* (1972; Trpaslíci z údolia temnôt), *Jamamba to sora tobu široi uma* (1976; Horská čarodejnica a biely kôň lietajúci po oblohe), *Akemi to himicu no tomodači* (1979; Akemi a tajný kamarát), *Širouma no futago monogatari* (3 diely, 1985; Príbeh o bielych koňoch – dvojčatách) atď.¹⁴³

3.5 Jamanaka Hisaši

JAMANAKA HISAŠI (山中 恒) sa narodil v roku 1931 v meste Otaru na ostrove Hokkaidó. Keď mal osem rokov, jeho rodina sa presťahovala do mesta Hiracuka v prefektúre Kanagawa, ale počas vojny sa vrátili naspäť do Otaru. Po absolvovaní štúdia na univerzite Waseda v Tokiu sa začal venovať literárnej tvorbe pre deti. V roku 1960 získal Cenu pre nových autorov Spoločnosti japonských spisovateľov literatúry pre deti a mládež za dielo *Akage no Poči* (Ryšavý Poči).¹⁴⁴ Po tomto diele nasledovali ďalšie, medzi inými, napr. *Tobetara honko* (1960; Nič nezískaš, ak to neskúsiš)¹⁴⁵ alebo *Boku ga boku de aru koto* (1969; Som, kto som), vďaka ktorým získal status uznávaného autora detských kníh. V súčasnosti je v Japonsku považovaný za jedného z najznámejších autorov kníh pre deti a mládež.

Škála jeho tvorby je veľmi pestrá. Tvorí ju realistické príbehy so sociálnou tematikou, príbehy obsahujúce historické námety, ale aj humoristické poviedky. Všetky jeho príbehy sú charakterizované veľkou dávkou optimizmu, radosti, presvedčivosti a sily. Pri ich písaní vždy vychádza zo znalosti potrieb mladých recipientov, preto sú jeho príbehy také obľúbené. Autor dlhú dobu spolupracoval aj s rozhlasom a televíziou.¹⁴⁶

¹⁴² Winkelhöferová, 2008, s. 114.

¹⁴³ Winkelhöferová, 2008, s. 115.

¹⁴⁴ <https://ja.wikipedia.org/wiki/山中恒>

¹⁴⁵ Takayashiki, 2012, s. 97.

¹⁴⁶ Krouský cit. In: Jamanaka, 1978, s. 101.

Ďalšie diela: *Samurai no ko* (1960; Samurajské dieťa), *Aoi me no bančo* (1966; Modrooký náčelník), *Kurama hakase no naze* (1968; v českom preklade: *Profesor Kurama vynálezcom*, 1978), *Hi to hikari no ko* (1968; Žiarivé dieťa), *Itazuraippai* (1968; Veľké uličníctva), *Makenai Akira* (1969; Akira sa nevzdáva) atď.¹⁴⁷

3.6 Kójama Jošiko

KÓJAMA JOŠIKO (香山 美子) sa narodila v roku 1928 v Tokiu. Je autorkou kníh pre deti a mládež. Okrem prózy sa venuje aj písaniu básní a textov piesní pre deti. V roku 1949 dokončila štúdium japonskej literatúry na univerzite v Nagoji. V roku 1953 sa, spolu s ďalšími spisovateľmi napr. Inui Tomiko, zúčastnila založenia literárneho časopisu *Mugi* (Obilie), zameraného na literárnu tvorbu mladých autorov.¹⁴⁸

V roku 1963 získala za dielo *Ariko no ki* (v českom preklade: *Příběh dívky Ariko*, 1974) ocenenie od Spoločnosti japonských spisovateľov literatúry pre deti a mládež.¹⁴⁹ Okrem tohto ocenenia získala tiež čestné uznanie od japonskej verejnoprávnej televízie NHK.¹⁵⁰

Ďalšie diela: *Ucú no basu* (Vesmírny autobus), *Purasučikku no ki* (Umelý strom), *Fušigi na magariado* (Zázračný roh ulice) atď.¹⁵¹

3.7 Tačihara Erika

TACIHARA ERIKA (立原 えりか), vlastným menom Watanabe Kumiko, sa narodila v roku 1937 v Tokiu. Je autorkou literatúry pre deti a zaoberá sa tiež písaním poézie a prekladateľstvom. Svoje prvé literárne práce napísala ešte ako študentka strednej školy. Debutovala zbierkou *Ningjo no kucu* (Črievičky morskej panny), vydané v roku 1957. Za toto dielo získala Cenu pre nových autorov Spoločnosti japonských spisovateľov literatúry pre deti a mládež.¹⁵² Zaujala, predovšetkým, novým

¹⁴⁷ Krouský cit. In: Jamanaka, 1978, s. 101.

¹⁴⁸ Krouský cit. In: Kójama, 1974, obálka.

¹⁴⁹ ibid.

¹⁵⁰ <http://kouyamayosiko.net/profile.htm>

¹⁵¹ ibid.

¹⁵² Winkelhöferová, 2008, s. 267.

a sviežim štýlom a prístupom k detskej literatúre, ktorá mala v Japonsku tradične skôr didaktický charakter. Rovnako bolo ocenené aj jej dielo *Dekadeka hito to čibičibi hito* (Velikánski ľudia a maličkí ľudia), vydané v roku 1961.¹⁵³

Jej neskoršia tvorba je písaná tak, že je vhodná nielen pre deti a mládež, ale aj pre dospelých čitateľov. Diela, ktoré vytvorila sa stali medzi čitateľmi veľmi populárne a vychádzali v mnohových edíciách, ako napr. edícia s názvom *Tačihara Erika no fantadži rando* (Svet fantázie Eriky Tačihary), ktorá vychádzala v rokoch 1980 – 1981 v celkovom počte 16 zväzkov.¹⁵⁴ Jej tvorbu často dopĺňajú ilustrácie jej manžela Watanabe Tóičiho (1937).

Ďalšie diela: *Mokuba ga notta široi fune* (1960; Húpací koník na bielej lodi), *Aoi hane no omoide* (1971; Spomienky modrých krídel), *Mó hitotsu no kuni no monogatari* (1972; Príbehy ešte z jednej krajiny), *Piano no šindžin Šopan* (1980; Básnik klavíru Chopin); básne *Garasu no hanataba* (1971; Sklenená kytica), *Ai no kaidan* (1974; Schodisko lásky), *Tačihara Erika ši no arubamu* (1984 – 1985; Album básní Eriky Tačihary) atď.¹⁵⁵

¹⁵³ Winkelhöferová, 2008, s. 267.

¹⁵⁴ *ibid.*

¹⁵⁵ *ibid.*

4 CHARAKTERISTIKA A ANALÝZA VYBRANÝCH DIEL

V nasledujúcej kapitole uvádzam a charakterizujem niektoré diela autorov, spomenutých v predchádzajúcej kapitole. Ide výlučne o diela, ktoré boli preložené do českého alebo slovenského jazyka. Každé z nich je zaradené do jednej z dvoch kategórií, podľa veku recipienta, pre ktorého je primárne určené. Väčšinu z uvedených diel je však možné označiť ako „vekovo neutrálne“, pretože sú vhodné a môžu byť atraktívne aj pre mladšiu, a rovnako aj pre staršiu vekovú skupinu recipientov.

4.1 Predškolský vek a mladší školský vek

4.1.1 ANNO MICUMASA a ANNO MASAIČIRÓ: Pohádka z cukřenky

Dielo s názvom *Cubo no naka* (壺の中; v českom preklade: *Pohádka z cukřenky*), v Japonsku vydané v roku 1982 (v ČR v roku 1987), vytvorili dvaja významní japonskí umelci, otec a syn – ilustrátor Anno Micumasy a autor Anno Masaičiróa. Táto autorská dvojica zaujíma dnes významné miesto nielen v japonskej, ale aj vo svetovej detskej literatúre modernej doby.

Dej príbehu je rozvíjaný jednoduchým opakovaním, pri ktorom sa v malej miske na cukor objavujú stále nové veci. Ich počet narastá od 1 po 10 (1 ostrov, 2 krajiny, 3 hory, 4 hrady, 5 miest, 6 domov, 7 izieb, 8 skríň, 9 debničiek, 10 misiek na cukor).

Prvá časť diela je bohato ilustrovaná. Ku každej ilustrácii je pripojená spravidla jedna veta textu.

Druhá časť obsahuje úlohu pre recipienta (dieťa), ktorej cieľom je, pomocou názorného zobrazovania, rozvíjať matematické a logické myslenie. Autor vyzýva recipienta, aby príbeh vyrozprával ešte raz s tým, že každý spomenutý predmet zobrazí ako červenú bodku a na záver všetky bodky spočíta.

V tretej časti autor uvádza vysvetlenie numerického vzťahu tzv. faktoriálu, ktorého základ tvorí práve postupné narastenie nejakých veličín. Vysvetlenie dopĺňa konkrétnymi príkladmi. Keďže v tejto časti sa už pracuje s väčšími číslami, je určená starším recipientom, napr. starším súrodencom detí alebo ich rodičom, ktorí si

prostredníctvom uvedených príkladov môžu preveriť svoje znalosti a pripomenúť si, názorne i poeticky, túto oblasť matematiky.

Dielo reprezentuje modernú japonskú literatúru určenú pre deti predškolského a mladšieho školského veku. Podnecuje predstavivosť a prostredníctvom ilustrácií poskytuje recipientovi príležitosť k prezeraniu, pomenovávaniu, otázkam, porovnávaniu zobrazeného s vlastnou skúsenosťou, ale tiež rozprávaniu. Zámerom diela je nielen recipienta pobaviť, ale u neho rozvíjať a precvičovať aj základy matematického, logického a abstraktného myslenia.¹⁵⁶

4.1.2 IMAE JOŠITOMO: poviedky

Poviedky spisovateľa Imae Jošitoma zozbieral a preložil I. Krouský spolu so Z. K. Slabým. V ČR vyšli v roku 1973 pod súhrnným názvom *Vousy na mašličku*, čo je vlastne aj názov prvej poviedky tejto zbierky.

Zbierka obsahuje 26 kratších i dlhších príbehov, ktorých protagonistami sú okrem detí aj rôzne druhy zvierat a živočíchov, a dokonca i fantastické bytosti. Možno v nich nájsť zvieratá Afriky, Austrálie, ale aj typické zvieratá japonských lesov či morské živočíchy. Autor si za hlavné postavy svojich príbehov vyberá predovšetkým mláďatá týchto zvierat a živočíchov, aby prostredníctvom nich zobrazil rozličné radosti a starosti detstva (nadväzovanie priateľstiev, detské hry, osamelosť, vylúčenie z kolektívu kvôli odlišnosti a pod.). Všetky zvieratá a živočíchy sú perzonifikované, to znamená, že rozprávajú a v mnohých prípadoch sa aj správajú ako ľudia.

Spoločným menovateľom všetkých poviedok je predovšetkým humor, ktorý je možné cítiť nielen v priebehu deja príbehov, ale aj v záverečnom rozuzlení, ktoré je vždy pozitívne. Sám autor niekedy do deja príbehov vstupuje ako rozprávač a kladením otázok komunikuje s recipientom. Poviedky sa tiež vyznačujú dynamickými a vtipnými dialógmi obohatenými onomatopojami a citoslovcami.

¹⁵⁶ Krouský cit. In: Anno, 1987, obálka.

Príklady poviedok:

V poviedke *Čóčo musubi* (ちょうちょむそび, 1963; v českom preklade: *Vousy na mašličku*) riešia leopardí rodičia vážny problém svojho syna, ktorému stále nenarástli fúzy.

V poviedke *Sanbiki no raion no ko* (三びきのライオンの子, 1958; v českom preklade: *Tři malá lvíčata*) sa zase levica snaží naučiť svoje tri mláďatá loviť, avšak kvôli ich rozličným povahám to nie je vôbec ľahká úloha.

V poviedke *Jappari tomodači* (やっぱり友だち, 1979; v českom preklade: *Přátelé*) sa Jumiko spriatelí s chlapcom zo susedstva, ktorý má netradičnú kamarátku – bielu sovu.

V poviedke *Totongicune* (トトンぎつね, 1957; v českom preklade: *O stříbrné lišce*) dostane malá Masako od líšky, za záchranu jej mláďaťa, netradičnú odmenu.

Poviedka *Čiisana aoi uma* (小さな青い馬, 1970; v českom preklade: *Malý zelený koník*) rozpráva príbeh o poloosirelom chlapcovi Noboruovi, ktorý sa, vďaka svojmu vysnívanému koníkovi, môže znovu stretnúť so svojou zosnulou mamičkou.

V poviedke *Oni* (鬼, 1972; v českom preklade: *Já jsem čert!*) si otec – čert robí starosti o svojho syna – malého čertíka, ktorý sa vôbec nespráva ako správny čert.

V poviedke *Šikakui kurage no ko* (四角いクラゲの子, 1958; v českom preklade: *Čtverhranná medúza*) sa musí malá medúzka, kvôli svojej odlišnosti, potýkať s problémom odsudzovania a vylúčenia zo skupiny.

4.1.3 INUI TOMIKO: Tučniačatá Puk a Kuk

Dielo s názvom *Nagai nagai pengin no hanaši* (ながいながいペンギンの話; v slovenskom preklade: *Tučniačatá Puk a Kuk*) v Japonsku vydané v roku 1963 (v SR v roku 1967) napísala autorka Inui Tomiko, ktorá sa vďaka nemu stala uznávanou autorkou literatúry pre deti a mládež.

Autorka v diele, takmer realisticky, predstavuje detskému recipientovi život zvierat Antarktídy. Prostredníctvom obrazu života kolónie tučniakov ho oboznamuje s jednotlivými aspektmi života zvierat v tejto oblasti Zeme – obstarávanie potravy, každodenný boj o prežitie a pod. Autorka sa nevyhýba ani zobrazeniu hrozby smrti či

smrti samotnej vyplývajúcej z kolobehu života v prírode (prenasledovanie mladých tučniakov čajkou, mŕtvy delfín a pod.).

Hlavnými protagonistami sú dvaja bratia – tučníaci Puk a Kuk, ktorí sú charakterovo veľmi odlišní. Kým starší Puk je sebavedomý, odvážny a samostatný, mladší Kuk je jeho pravým opakom. Pukova dobrodružná povaha a nebojácnosť obidvoch bratov často dostáva do zaujímavých, ale mnohokrát i nebezpečných situácií. Recipient môže prostredníctvom troch, pomerne krátkych, príbehov sledovať ich život od narodenia až po dospievanie. Malí tučníaci sú v mnohom podobní deťom a mladým, predovšetkým svojou zvedavosťou, hravosťou, občasným vzdorom voči autoritám a pod., preto sa s nimi mladí recipienti môžu veľmi ľahko identifikovať.

Autorka v diele zobrazuje nielen detstvo a dospievanie s niektorými svojimi špecifikami (túžba po odlišnosti, vzdor voči autoritám, prvá láska a pod.), ale ponúka tiež obraz rodiny a vzťahov v rámci nej (rodičia a deti, starší a mladší súrodenci), poukazuje na rodičovskú lásku a starostlivosť, priateľstvo a vzájomnú pomoc, a nepriamo tiež označuje isté sociálne problémy (rozdiely medzi ľuďmi kvôli moci, obmedzovanie slobody).

Dielo obsahuje mnoho realistických opisov prostredia Antarktídy spolu s jeho výnimočnými javmi (polárna žiara, polárny deň a noc a pod.), čo pre recipienta predstavuje bohatý zdroj nových informácií. Okrem toho autorka v diele predstavuje, okrem tučniakov, aj veľa iných druhov zvierat žijúcich v tejto oblasti, ako sú napr. veľryby, delfíny, čajky atď. Všetkým zvieratám ponecháva ich zvieraciu prirodzenosť, avšak čiastočne ich perzonifikuje – rozprávajú, v určitých situáciách sa správajú ako ľudia a pod. Okrem zvierat sa v diele nakrátko objavia aj postavy ľudí – japonských veľrybárov, z ktorých významnejšiu rolu zohrá len muž menom Moriuči Sei, ktorý sa spriatelí s tučniakom Pukom.

Dielo je písané živým jazykom obohateným početnými onomatopojami a citoslovcami, s využitím množstva prehovorov postáv. Autorka chce svojím dielom ponúknuť recipientovi predovšetkým zábavu a oddych, prípadne ho naučiť niečo nové a poskytnúť mu príležitosť na rozvoj psychických procesov (kognitívnych, emocionálnych). Dielo má však tiež výchovný charakter, pretože recipientovi predkladá niekoľko situácií, v ktorých je poukázané na správne či nesprávne správanie sa a konanie a z neho vyplývajúce dôsledky.

4.1.4 INUI TOMIKO: Eskymáček Tajaut a medvědi

Dielo s názvom *Hokkjoku no Múšika to Míšika* (北極のムーシカとミーシカ; v českom preklade: *Eskymáček Tajaut a medvědi*; v slovenskom preklade: *Muško a Miško na Severnom póle*) bolo v Japonsku vydané v roku 1961, v ČR v roku 1971 a v SR v roku 1975. Rokom vydania predchádza autorkinmu dielu o tučniakoch Pukovi a Kukovi. Obidva príbehy obsahujú, okrem podobných dejových línií, mnoho spoločných prvkov – podobné prostredie, charakterovo podobní hlavní hrdinovia, vykreslené vzťahy medzi postavami a pod. Z tohto dôvodu mohlo byť jedno dielo vzorom, inšpiráciou pre napísanie druhého príbehu.

Autorka v príbehu, prostredníctvom života a dobrodružstiev dvoch medvediat – bratov Míška a Máška, predstavuje detskému recipientovi život zvierat (predovšetkým ľadových medved'ov) v oblasti Arktídy – severného pólu. Nejde však o úplne autentické vykreslenie ich života.

Medvedíky sú charakterovo veľmi podobní tučniakom z predchádzajúceho príbehu. Míška je, tak ako tučniak Puk, nebojácny a veľmi zvedavý, zatiaľ čo Máška je, tak ako Kuk, bojzlivejší a pasívnejší. Obidva medvedíky sú svojou hravosťou, zvedavosťou a správaním sa porovnateľné s deťmi.

Väčšina zvierat v príbehu je čiastočne perzonifikovaná – rozprávajú a v niektorých situáciách sa aj správajú ako ľudia, avšak autorka im zachovala aj ich zvieraciu podstatu zobrazovanú, predovšetkým, prostredníctvom zákonov v prírode – potravinový reťazec, boj o prežitie, nekompromisnosť prírody a pod. Autorka sa v diele teda nevyhýba situáciám, prostredníctvom ktorých recipientovi objasňuje aj tieto skutočnosti. Robí to však, s ohľadom na detského recipienta, primeraným spôsobom.

Okrem rozličných zvierat žijúcich v tejto oblasti (ľadové medvede, tulene, mrože, polárne líšky atď.) sa v diele objavujú aj postavy ľudí. Na začiatku príbehu sú len letmo zmienení lovci tuleňov a ľadových medved'ov, avšak v jeho závere do dejovej línie vstupuje postava eskymáckeho chlapca Tajauta, ktorý si u zvierat vyslúži zvláštne uznanie.

Autorka do príbehu zakomponovala mnoho situácií, ktoré sa vyskytujú aj vo svete ľudí – strach matky o svoje deti, pomoc druhému v núdzi, tolerancia v spolunažívaní, odpúšťanie prečinov, vytváranie priateľstiev a pod. Vykresľuje v ňom tiež vzťahy

porovnateľné so vzťahmi v ľudskom svete – vzťah medzi rodičmi (predovšetkým matkou) a deťmi, vzťah medzi súrodencami, vzťah medzi priateľmi a pod.

Na vytvorenie dokonalej atmosféry a predstavy o prostredí, v ktorom sa príbeh odohráva, autorka využíva pestré a detailné opisy. Jednoducho a dobre sa čítajúce pútavé rozprávanie ešte obohacuje početnými dialógmi medzi jednotlivými postavami.

Do príbehu sú vložené aj niektoré prírodné úkazy súvisiace s touto oblasťou našej planéty (polárny deň a noc, polárna žiara, zamŕzanie mora, lámanie ľadovcov atď.), čím autorka recipientovi poskytuje nové a určite i zaujímavé informácie.

4.1.5 JAMANAKA HISAŠI: Profesor Kurama vynálezcom

Kurama hakase no naze (クラマはかせのなぜ; v českom preklade: *Profesor Kurama vynálezcom*) je dielom autora Jamanaky Hisašiho, ktoré bolo v Japonsku vydané v roku 1968 a v ČR v roku 1978.

Autor, ktorý v diele vystupuje ako rozprávač, v ňom v 10 krátkych príbehoch vykresľuje vtipné a mnohokrát až bizarné zážitky univerzitného profesora Kuramu Džúróa. Charakterizuje ho ako roztržitého a zaneprázdneného človeka, ktorý sa odmalička venoval len štúdiu, a preto mu vôbec nezostal čas na detské hry a zábavu. Svoje nenaplnené detstvo si teraz, už ako dospelý, kompenzuje vyrábaním rôznych zvláštnych vynálezov a „zlepšovákov“, ktoré sú ako vystrihnuté zo *sci-fi* filmu (napr. nepraskajúce mydlové bubliny, prístroj na odstraňovanie zbytočných vecí, nezmazateľný atrament, prášok podporujúci rast rastlín a pod.).

Každý príbeh má v podstate veľmi podobný scenár – profesor z určitého podnetu (vlastný zážitok, niekoho žiadosť a pod.) zostrojí vynález, ktorý má pomôcť vyriešiť nejakú situáciu či problém. Avšak každý z jeho „zlepšovákov“ nakoniec spôsobí viac problémov než úžitku, preto si profesor v závere každého príbehu musí znovu a znovu uvedomiť, že niektoré veci je lepšie nechať tak ako sú a nesnažiť sa ich násilu meniť a vylepšovať.

Do protikladu so študovaným, avšak „nevyhraným“ profesorom autor stavia postavu malého dievčatka, ktoré sa objavuje v niekoľkých príbehoch a reprezentuje jednak prirodzené detstvo a detský pohľad na svet, a taktiež postavu, s ktorou sa detský recipient môže stotožniť. V istých momentoch autor dokonca stavia do kontrastu detskú rozumnosť s nerozvážnosťou dospelých.

Príbehy sú oživené početnými dialógmi a humorom. Objavuje sa v nich dokonca aj niekoľko základných poznatkov z prírodných vied ako je biológia, fyzika a pod.

Autor chce svojimi krátkymi poučnými a vtipnými príbehmi recipienta v prvom rade pobaviť. V príbehoch sú však zakomponované aj prvky výchovného pôsobenia, keď v nich zdôrazňuje vhodné konanie a správanie sa, a zároveň poukazuje na dôsledky toho nesprávneho. Príbehy tiež môžu recipienta podnietiť k zvedavosti, predstavivosti, k objavovaniu sveta, a taktiež rozvíjať jeho kognitívnu stránku napr. prostredníctvom uvažovania nad existenciou profesorových vynálezoch v reálnom svete a dôsledkoch, ku ktorým by, prostredníctvom nich, mohlo dôjsť.

4.1.6 TAČIHARA ERIKA: Skřítkové a strašidla

Zbierka s názvom *Skřítkové a strašidla*, ktorá bola v ČR vydaná v roku 1970, pozostáva z dvoch, rozsahovo dlhších, poviedok autorky Tačihary Eriky.

Prvá z nich s názvom *Mači de saigo no jósei wo mita omawari-san no hanaši* (まちでさいごのようせいをみたおまわりさんのはなし; v českom preklade: *Pohádka o strážníkovi, ktorý videl poslednú skřítku ve městě*)¹⁵⁷ rozpráva príbeh o strážníkovi Džirobem, ktorý v parku objaví ríšu škriatkov, získa ruku ich princeznej a nakoniec ich všetkých musí zachrániť, pretože ríši škriatkov hrozí zánik.

V druhom príbehu s názvom *Tamutamu obake to Džimudžimu obake* (タムタムおばけとジムジムおばけ; v českom preklade: *Strašidla Tamtam a Džimadžima*)¹⁵⁸ autorka recipienta zavedie na japonský vidiek a zoznámi ho s tunajším jazerným strašidlom Tamtamom, ktoré spolu so svojou kamarátkou – strašidlom Džimadžimou, musí opustiť svoju domovinu, aby tak uniklo ziskuchtivým dedinčanom, ktorí ho chcú chytiť a predať do cirkusu.

Obidve uvedené poviedky sa vyznačujú dynamickým a pútavým rozprávaním, obrazotvornými opismi, ktoré dokážu podnietiť recipientovu predstavivosť a živými dialógmi. Autorka v poviedkach intenzívne pracuje s fantastickými prvkami (nadprirodzené bytosti, nereálne situácie a pod.), ktoré zasadzujú do reality.

V príbehoch využíva aj niekoľko zaujímavých prvkov, ktoré zakomponúva priamo do textu. Ide napr. o úryvok z novinového článku, oznam alebo list.

¹⁵⁷ Krouský, Slabý cit. In: Tačihara, 1970, s. 1.

¹⁵⁸ Krouský, Slabý cit. In: Tačihara, 1970, s. 19.

Prostredníctvom otázok či krátkeho príhovoru, ktoré sú súčasťou príbehu, komunikuje s recipientom. Predovšetkým v druhej poviedke zobrazuje rozličné ľudské emócie či citové rozpoloženia (strach, osamelosť, obavy, radosť atď.), a zároveň poukazuje na ľudské chyby a nedostatky (chamtivosť, vypočítavosť, hlúposť, xenofóbia, netolerantnosť atď.). V poviedkach sa, okrem mien postáv, objavuje aj niekoľko ďalších elementov, ktoré priamo odkazujú na Japonsko (peňažná mena) alebo čiastočne prezentujú jeho kultúru (jedlo, flóra).

4.2 Stredný a starší školský vek

4.2.1 CUBOI SAKAE: Dvadsaťštyri oči

Román *Nidžúši no hitomi* (二十四の瞳; v slovenskom preklade: *Dvadsaťštyri očí*) bol v Japonsku vydaný v roku 1958 a v SR vyšiel v roku 1961.

Autorka v rámci 10 kapitol predstavuje čitateľovi, v rozpätí približne 20 rokov (príbeh začína rokom 1928 a končí v prvých rokoch po skončení 2. svetovej vojny), životný príbeh učiteľky Óiši Hisako a jej dvanástich žiakov. Táto, na vtedajšie pomery, moderná žena (nosí oblečenie v západnom štýle, jazdí na bicykli) prichádza do chudobnej roľnícko-rybárskej dediny, aby tu nastúpila na miesto učiteľky v miestnej škole. Miestni ju spočiatku neprijímajú a kritizujú za jej prílišnú „modernosť“ či výstrednosť. Ona si však svojou vytrvalosťou, bezprostrednosťou a láskavým prístupom nakoniec získa nielen srdcia svojich žiakov, ale aj všetkých dedinčanov.

Dielo sa dobre a ľahko číta a vyznačuje sa tiež pútavým rozprávaním, obohateným pestrými opismi prostredí a dynamickými, živými dialógmi. Autorka v ňom popisuje niekoľko závažných problémov vtedajšieho Japonska – ide o problémy v sociálnej, ekonomickej a politickej oblasti. Na rodinnom zázemí a problémoch jednotlivých detí ilustruje sociálne pomery vidieckeho obyvateľstva. Život v Japonsku a všeobecne pohľad na vtedajší svet zachytáva nielen očami dospelých, ale aj očami detí, z ktorých každé má svoje individuálne črty, svoje sny a plány, a taktiež svoje radosti i problémy. Dielo obsahuje mnoho úsmevných, ale aj vážnych epizód z ich životov.

Autorka sa venuje aj intenzívnemu odmietaniu vojny, a taktiež kritike japonskej vlády, ktorá pred vojnou a počas nej zakazovala šíriť protivojnové myšlienky,

vyjadrovať sa k jej krokom v otázkach vojny, nabádala k nezdravému až fanatickému vlastenectvu a zvrátenému schvaľovaniu vojny, pričom za najväčšiu hodnotu, ktorá mala dokonca prednosť pred ľudským životom, pokladala oddanosť vlasti a cisárovi. Táto propaganda vojny zasiahla nielen dospelých, ale aj deti a mládež. Predovšetkým prostredníctvom názorov a postojov učiteľky Óiši, a taktiež prostredníctvom jej života (kvôli vojne prišla o otca, manžela aj dcéru) a životných osudov niektorých jej žiakov (traja z nich zomreli na fronte), autorka demonštruje nezmyselnosť a hrôzostrašnosť vojny.

V diele možno nájsť aj množstvo odkazov na historické či politické udalosti, ktoré sa v Japonsku v tomto období odohrali (napr. reforma volebného práva a prvé voľby, ekonomická kríza, hladomor v severných oblastiach, vojenský konflikt v Mandžusku, prenasledovanie prívržencov komunizmu atď.). Zaujímavosťou je, že sa autorka v diele čiastočne dotýka aj otázky emancipácie žien v kontraste s tradičným ponímaním ich postavenia v japonskej spoločnosti.

Keďže ide o román z japonského prostredia je prirodzené, že je jeho dej pretkaný odkazmi na japonskú kultúru a japonský spôsob života (zvyklosti, tradície, odievanie, stravovanie, školský systém atď.). Objavujú sa v ňom tiež texty japonských piesní, staré japonské miery (*ri, go, šó*), japonská fauna a flóra, či opisy typického počasia (napr. obdobie tajfúnov).

Román *Dvadsaťštyri očí* je citlivým ľudským príbehom, plným hlbokých emócií a myšlienok. Je určený čitateľom od 15 rokov, avšak niektoré fakty, v ňom obsiahnuté (historické, politické udalosti a pod.), môžu byť pre súčasného (aj japonského) čitateľa nezrozumiteľné, nezaujímavé, prípadne môžu v príbehu pôsobiť rušivo. Napriek tomu, má toto dielo stále čo povedať aj v súčasnosti.

4.2.2 KÓJAMA JOŠIKO: Príbeh dívky Ariko

Novela *Ariko no ki* (あり子の記; v českom preklade: *Príbeh dívky Ariko*), ktorej autorkou je Kójama Jošiko, bola v Japonsku vydaná v roku 1962 a v ČR vyšla až v roku 1974.

Dielo je rozdelené na 8 kapitol, z ktorých každá je ešte rozčlenená na niekoľko kratších podkapitol. Dej príbehu sa odohráva krátko po 2. svetovej vojne a je situovaný do rybárskeho mesta ležiaceho neďaleko Tokia. Autorka v ňom zachytáva každodenný

život rodiny Kitano – najstaršieho syna Džuna, jeho dvoch sestier Ariko a Mičiko a ich matky. Po tragickej smrti otca musí 17-ročný Džun prevziať rolu živiteľa rodiny a pokračovať v otcovej práci podomového predavača rýb a morských chalúh. Hlavná protagonistka príbehu, 15-ročná Ariko, práve prechádza náročným obdobím puberty, ktoré sa u nej prejavuje vzdorom, častými zmenami nálad a pocitmi opustenosti, bezradnosti a krivdy. Chce čo najskôr dokončiť školu, aby mohla začať pracovať a prispievať tak do rodinného rozpočtu. Najmladšia Mičiko je žiačkou, pravdepodobne, nižšej strednej školy. Matka detí sa venuje povinnostiam v domácnosti, avšak v závere príbehu začína aj ona pracovať.

Autorka prostredníctvom osudov jednotlivých členov rodiny Kitano (predovšetkým Džuna a Ariko) približuje recipientovi pomery a život v Japonsku v tomto období. V príbehu možno nájsť odkazy na zmeny, ktoré so sebou priniesol vývoj japonskej spoločnosti. Tieto zmeny zasiahli nielen do rodinných vzťahov, ale značne ovplyvnili celú generáciu mladých Japoncov.¹⁵⁹ Autorka sa v príbehu dotýka tiež témy rodinných vzťahov a rodinnej súdržnosti – spoločných i osobných problémov jednotlivých jej členov, ktoré ich môžu narušovať alebo ich naopak upevňovať (napr. smrť člena rodiny, finančné problémy, puberta, zlá partia, hľadanie zamestnania a pod.).

Západného čitateľa môže dielo upútať vykreslením rôznych japonských tradícií a zvykov (napr. počas osláv Nového roku, uctenie si zosnulých a pod.), spôsobu života (stravovanie, štúdium a pod.), zaužívaných zvyklostí (prejavy úcty a pod.) atď. Pre lepšiu predstavu oblasti, v ktorej sa dej odohráva, sa v príbehu objavuje aj niekoľko konkrétnych názvov miest a mestských štvrtí.

Príbeh je rozprávaný z pohľadu tretej osoby. Rozprávanie je oživené dynamickými dialógmi, vnútornou rečou postáv (uvedenou v zátvorkách), a tiež opismi prostredí. Zaujímavosťou sú akési „vsuvky“ v rámci textu, napr. tabuľka s cenami tovaru, vizitka alebo výpočet rodinných výdavkov.

¹⁵⁹ Krouský cit. In: Kójama, 1974, obálka.

ZÁVER

Anno Micumasa a Anno Masaičiró, Cuboi Sakae, Imae Jošitomo, Inui Tomiko, Jamanaka Hisaši, Kójama Jošiko, Tačihara Erika – to je len nepatrná časť autorov, ktorí sa v Japonsku zaoberali/zaoberajú literárnou tvorbou pre deti a mládež. Na utvorenie si komplexnej predstavy o japonskej detskej literatúre, a súčasne o japonskej autorskej literárnej tvorbe pre deti a mládež by bolo však potrebné analyzovať aj tvorbu súčasných japonských autorov detskej literatúry. Toto však nebolo cieľom práce. Cieľom práce bolo poskytnúť stručný náhľad do problematiky detskej literárnej tvorby v Japonsku so zameraním sa na autorskú detskú literárnu tvorbu, s potenciálom ďalšieho rozpracovávanía a skúmania tejto témy. Hlavným zámerom práce bolo, aspoň čiastočne, predstaviť túto literatúru českému a slovenskému recipientovi prostredníctvom diel, ktoré si môže vypočítať alebo aj sám prečítať vo svojom rodnom jazyku.

Dovolím si tvrdiť, že práca zahŕňa analýzu všetkých japonských literárnych diel určených deťom a mládeži (s výnimkou súborného vydania poviedok od rôznych japonských autorov, ktoré v ČR vyšlo v roku 1975 pod názvom *Modré Vánoce*), ktoré sú dostupné v českom alebo slovenskom preklade.

Literatúra pre deti a mládež je, podľa môjho názoru, vo všeobecnosti akousi „univerzálnou“ literatúrou – takmer vždy spracováva témy, ktoré sú atraktívne pre detských recipientov v ktorejkoľvek krajine sveta, a taktiež obsahuje hrdinov, s ktorými sa môžu mladí recipienti stotožniť. Z tohto dôvodu si myslím, že aj japonská literárna tvorba pre deti a mládež by mala potenciál zaujať aj českého a slovenského recipienta. Je preto veľká škoda, že sa v súčasnosti prekladom tejto časti japonskej literárnej tvorby v Českej republike ani na Slovensku, nikto aktívnejšie nevenuje, tak ako tomu bolo v minulom storočí vďaka I. Krouskému a V. Krupovi.

Táto práca môže preto slúžiť aj ako výzva alebo motivácia pre súčasných aj budúcich japanológov a prekladateľov, ktorí by sa chceli alebo by mali možnosť venovať sa prekladaniu japonskej autorskej literatúry pre deti a mládež.

RESUMÉ

The purpose of the thesis is to introduce the issue of Japanese authors' literature for children and youth. The thesis contains the characteristics of children's literature in general. It briefly defines its basic elements (themes, genres, forms), its meaning and function, but also the recipient to whom it is intended. The thesis contains also brief history of Japanese children's literature approximately from the Edo period (1603 - 1868), followed by the post-World War II period, when the Japanese authors' literature for children and youth began to form, to the present days. An important part of the thesis are biographies of selected Japanese authors of children's literary creation and analysis of some of their works.

Keywords: literature for children and youth, Japanese children's literature, Japanese authors' literature for children and youth, Anno Mitsumasa, Anno Masaichirō, Tsuboi Sakae, Imae Yoshitomo, Yamanaka Hisashi, Kōyama Yoshiko, Tachihara Erika

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMĚŇOV A LITERATÚRY

Knižné zdroje:

ANNO, Masaičiró a Micumasa ANNO. *Pohádka z cukřenky*. Prel. Ivan Krouský. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-732-87.

CUBOI, Sakae. *Dvadsaťštyri očí*. Prel. Viktor Krupa. Bratislava: Mladé letá, 1961. 191 s.

IMAE, Jošitomo. *Vousy na mašličku*. Prel. Ivan Krouský. Praha: Lidové nakladatelství, 1973. 248 s. ISBN 26-007-73.

INUI, Tomiko. *Eskymáček Tajaut a medvědi*. Prel. Ivan Krouský. Praha: Albatros, 1971. 107 s. ISBN 13-725-71.

INUI, Tomiko. *Tučniačatá Puk a Kuk*. Prel. Viktor Krupa. Bratislava: Mladé letá, 1967. 82 s. ISBN 66-165-67.

JAMANAKA, Hisaši. *Profesor Kurama vynálezcem*. Prel. Ivan Krouský a Zdeněk K. Slabý. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1978. 104 s. ISBN 45-013-77.

JINGUH, Teruo, 1996. Japan. In: HUNT, Peter and RAY, Sheila. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, s. 837 – 842. ISBN 0-415-08856-9.

KÓJAMA, Jošiko. *Příběh dívky Ariko*. Prel. Ivan Krouský. Brno: Blok, 1974. 140 s. ISBN 47-003-74.

KOPÁL, Ján a TARCALOVÁ, Želmíra. *Literatúra pre deti a didaktika literárnej výchovy na prvom stupni základnej školy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. ISBN 97-258-85.

KOPÁL, Ján. *Slovenská literatúra pre deti a mládež 1945-1990*. Nitra: Peter Huba, 1997. ISBN 80-88803-12-8.

KRÜSS, James. *Naivita a smysl umění*. Praha: Státní nakladatelství detské knihy, 1968.

LESNIK-OBERSTEIN, Karín, 1996. Defining Children's Literature and Childhood. In: HUNT, Peter and RAY, Sheila. *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge, s. 837 – 842. ISBN 0-415-08856-9.

MILLER, Scott J. *Historical Dictionary of Modern Japanese Literature and Theater*. Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2009. ISBN 9780810863194.

Modré Vánoce: Výbor z pohádkovej tvorby současných japonských autorů. Kolektiv autorov. Prel. Ivan Krouský a Zdeněk K. Slabý. Praha: Albatros, 1975. ISBN 13-727-75.

POLIAK, Ján. *V službách detskej literatúry*. Bratislava: Mladé letá, 1983. ISBN 66-242-83.

STEWIG, John W. *Children and Literature*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1988. ISBN 0-395-42950-1.

TAČIHARA, Erika. *Skřítkové a strašidla*. Prel. Ivan Krouský. Praha: Lidové nakladatelství, 1970. 32 s. ISBN 26-081-70.

WINKELHÖFEROVÁ, Vlasta. *Slovník japonské literatury*. Praha: Nakladatelství Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-373-2.

Elektronické zdroje:

Anno Mitsumasa [online]. Encyclopedia.com. [cit. 25.10.2016]. Dostupné z: <http://www.encyclopedia.com/children/academic-and-educational-journals/anno-mitsumasa-1926>

Foundation for the Advancement of Juvenile Education in Japan, 2018. Shigeo Watanabe. *Books from Japan* [online]. [cit. 11.11.2018]. Dostupné z: <http://www.booksfromjapan.jp/authors/item/1024-shigeo-watanabe>

Japanese Board on Book for Young People, 2009. Japanese Outstanding Authors and Illustrators of Children's Books – The Nominees for the Hans Christian Andersen Awards from Japan. Anno Mitsumasa. *Japanese Board on Book for Young People* [online]. [cit. 25.10.2016]. Dostupné z: <http://jbby.org/en/andersen01.html#anno>

Japanese Board on Book for Young People, 2009. Japanese Outstanding Authors and Illustrators of Children's Books – The Nominees for the Hans Christian Andersen Awards from Japan. *Japanese Board on Book for Young People* [online]. [cit. 31.10.2018]. Dostupné z: <http://jbby.org/en/andersen01.html>

National Book Development Council of Singapore, 2018. Country of Focus: Japan. *Asian Festival of Children's Content 2016* [online]. [cit. 31.10.2018]. Dostupné z: <https://afcc.com.sg/2016/page/country-of-focus-japan/>

National Diet Library, 2017. Japanese Authors of Children's Literature: A Special-Feature Section of Outstanding Authors – Momoko Ishii. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 17.08.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/person/index.html>

National Diet Library, 2017. Preface. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 17.08.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/introduction/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 1: The Beginning of Children's Literature. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 15.08.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section1/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 2: The Dowa Era: From the Launching of Akai Tori to the Pre-War. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 15.08.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section2/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 3: Beginning of Contemporary Children's Literature: From the Post-War to 1970s. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 15.08.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section3/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 4: Children's Literature of Today: From the 1980s to 1999. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 29.10.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section4/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 5: Picture Books of Today: From the Post-War to 1999. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 30.10.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section5/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 6: Children's Literature in the 21st Century: Picture Books. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 30.10.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section6/index.html>

National Diet Library, 2017. Part 6: Children's Literature in the 21st Century: Children's Literature. *Japanese Children's Literature: A History from the International Library of Children's Literature Collections* [online]. [cit. 30.10.2018]. Dostupné z: <http://www.kodomo.go.jp/jcl/e/section6/literature.html>

PLATT, Brian. *Japanese Childhood, Modern Childhood: The Nation-State, the School, and 19th-Century Globalization*. In: *Journal of Social History* [online]. Summer 2005, Vol. 38, No. 4, s. 965 – 985. [cit. 15.03.2017]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jsh/article-abstract/38/4/965/943594?redirectedFrom=fulltext>

Tajemství oranžové kočky [online]. Databazeknih.cz. [cit. 18.02.2017]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/tajemstvi-oranzove-kocky-26223>

TAKAYASHIKI, Masahito, 2012. *Reconciliation with his past as a 'shokokumin': Yamanaka Hisashi, pioneer of contemporary Japanese children's book*. *The Journal of the Oriental Society of Australia*. Special Issue [online]. Sydney: Oriental Society of Australia, Vol. 44, s. 97 – 115 [cit. 20.02.2017]. ISSN 0030-5340. Dostupné z: <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=137476617957875;res=IELHSS>

TAKEUCHI, Kayo. *The Genealogy of Japanese „Shōjo Manga“ (Girls's Comics) Studies*. In: *U.S.-Japan Women's Journal* [online]. 2010, No. 38, s. 81 – 112. [cit. 26.08.2018]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42772011>

TOKU, Masami. *What's Is Manga?: The Influence of Pop Culture in Adolescent Art*. In: *Art Education* [online]. March 2001, Vol. 54, No. 25, s. 11 – 17. [cit. 26.08.2018]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3193941>

VALENTA, Zdeněk. *Česká a světová literatura pro děti* [online]. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity J. E., 2013. [cit. 07.03.2017]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/files/KBO/USTA/Studijni_opora_Ceska_a_svetova_literatura_pro_deti.pdf

WAKABAYASHI, Judy. *Foreign Bones, Japanese Flesh: Translations and the Emergence of Modern Children's Literature in Japan*. In: *Japanese Language and Literature* [online]. April 2008, Vol. 42, No. 1, s. 227 – 255. [cit. 15.03.2017]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30198061>

WATANABE, Shigeo. *Post-war children's literature in Japan*. In: *International Library Review* [online]. April 1970, Vol. 2, Issue 2, s. 113 – 124. [cit. 20.11.2016]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0020783770900555>

今江祥智 (Imae Jošitomo). In: ウィキペディア: フリー百科事典 (Wikipedia: Furí hjakkadžiten) [online]. Wikipedia Foundation, 2003. Stránka naposledy edit. 30. 9. 2016 o 14:27. [cit. 20.02.2017]. Japonská verzia. Dostupné z: <https://ja.wikipedia.org/wiki/今江祥智>

山中恒 (Jamanaka Hisaši). In: ウィキペディア: フリー百科事典 (Wikipedia: Furí hjakkadžiten) [online]. Wikipedia Foundation, 2003. Stránka naposledy edit. 2. 2. 2017 o 13:21. [cit. 20.02.2017]. Japonská verzia. Dostupné z: <https://ja.wikipedia.org/wiki/山中恒>

香山美子のホームページ, 2004–2018 (Kouyama Yoshiko homepage) [online]. Kouyama Yoshiko. [cit. 15.02.2017]. Dostupné z: <http://kouyamayosiko.net/profile.htm>